

ISSN: 3108-5563

TÜRKİYE AZERBAYCAN ORTAK YAYINI

BİRGÜNEŞ

KASIM
7.SAYI
2025

ZAFERİN KUTLU OLSUN!

BİR GÜNEŞ DERGİSİ

Yayın Sahibi/ Yayımcı

Gunash Guliyeva

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Hakan Yılmaz

Genel Editörler

Samir Guliyev
Celal Safaroğlu
Akın Yılmaz

Yayın Kurulu

Zakir Safaroğlu
Buse Yılmaz
Yusuf Kılıç
Fikri Gül

Teknik Editör

Hakan Yılmaz

Dizgi – Tasarım-Çizim

Buse Yılmaz

Yazı Gönderimi ve Editöryel süreç iletişimi

dergigunes@gmail.com

AZİZ OKURLAR!

“BİRGüneş” dergisinin yeni sayısı, Azerbaycan’ın Zafer Günü’ne ithaf edilmiştir. Beş yıl sonra Azerbaycan halkı, bu muhteşem zaferini bir kez daha gururla kutluyor. Bu tarihî gün vesilesiyle Azerbaycan halkını, bu zaferi aynı zamanda kendi zaferi olarak gören Türkiye’yi ve bütün Türk dünyasını tebrik ediyoruz! Vatan uğrunda canını feda eden tüm şehitlerimize Allah’tan rahmet, gazilerimize ise acil şifalar diliyoruz.

Zaferin kutlu olsun!

Beş Yıl...

Evet Beş Yıl... Beş yıl önce, takvim yalnızca bir günü değil; bir milletin göğsünde yeniden doğan gururu işaretlemişti. 8 Kasım... Yalnız bir tarih değil, susan şehirlerin yeniden konuştuğu, göğün bayrakla bütünleştiği, yüreklerin “Karabağ Azerbaycandır!” diye tek ses olduğu gündü.

Zafer... Kimi zaman tarih kitaplarında satır olur; kimi zaman anaların gözyaşında dua, çocukların hayalinde yuvaya dönen toprak kokusu... Ama en çok, uğruna can verilen bayrağın gölgesinde anlam bulur. Bugün o destanın beşinci yılı. Beş yıl, bir takvim aralığından ibaret değil; şehit annelerinin avuçlarında, gazilerin adımlarında, özgürlüğün nefes aldığı Şuşa’nın rüzgârında büyüyen bir zamandır. Beş yıl, zaferin unutulmadığını değil — yaşadığını gösteren bir hatıradır. Bu zafer, yalnızca toprak kazanımı değil; bir milletin kendi kaderine yeniden sahip çıkmasının ilanıdır. Şehitlerin emaneti, gazilerin onuru, bayrağın hakkı... Ve elbette kardeşliğin adı: Türkiye ile Azerbaycan’ın omuz omuza yazdığı bir tarih. Bir “başlangıç”tı zafer. Çünkü her zafer, bir sorumluluğu da beraberinde getirir. Şimdi o sorumluluğun adı, barışı büyütmek; yolları, şehirleri, yarınları inşa etmektir.

Bir zamanlar ayrılıkların çizildiği harita, bugün kavuşmanın çizgisiyle tamamlanıyor. Zengezur’un yolu da işte bu yüzden bir coğrafya değil — bir milletin yeniden birbirine uzanan elleridir. Bu sayı, yalnız geçmişi anmak için değil, geleceği hatırlatmak için hazırlandı. Çünkü zaferi unutan, geleceği kaybeder. Ama zaferi yaşayan, geleceği kurar. Bugün, gök kubbede yankılanan söz hâlâ aynıdır:

“Şehitler ölmez, vatan bölünmez”

“Karabağ Azerbaycandır.!”

Güneş Yılmaz

İçindekiler

1.8 Kasım 2025 Zafer 5 Yıl.....	1-10
2. Atatürk'ün Son 500 Günü.....	11-20
3. Bir Halkın Müziğe Dönüşmüş Hafızası: Üzeyir Hacıbeyli.....	21-24
4. “Sen Menimsen Qarabağ” Bir Sesin Hikayesi Zeyneb Hanlarova..	25-33
5. “Türk Dili Ailesi Günü” – 15 Aralık.....	34-36
6. Zafer Destanı - Rafiq Yusifoğlu.....	37-38
7. Yavuz Bülent Bâkiler 'in “Azerbaycan Yüreğimde Bir Şahdamardır” Şiirinde Azerbaycan Sevgisi ve Türk Dünyası Bilinci.....	39-41
8 Bir Generalın Değil Bir Milletin Hikayesi-Polad Heşimov.....	42-49
9. Film:” Tağıyev : Neft”.....	50-53

8 KASIM 2025

B E Ş Y İ L ...

Z A F E R İ N

K U T L U O L S U N

A Z E R B A Y C A N !

8 Kasım. 2025. Beş yıl...

Bir millet için bazı yıllar asırların ağırlığını taşır. 2020'de Karabağ semalarında yükselen bayrağın gölgesi, sadece bir toprak parçasına değil, yüzyıllık bir bekleyişe, milyonların kalbine, şehitlerin suskun ama güçlü sesine kondu.

Bugün 2025. Zaferin beşinci yılı. Bu tarih artık sadece takvimde duran bir gün değil; bir milletin yeniden ayağa kalktığıнын, tarihini yeniden yazdığıнын, vakarını dünyaya haykırdığıнын nişanesidir. Karabağ uğruna açılan her mezar taşı, bugün Bakü'de dalgalanan her bayrakta nefes alıyor. O bayrağı yükseltenler, yalnız askerler değildi; evladına “vatan” diye sarılan anneler, cepheye gideni sessizce uğurlayan babalar, “gerekirse ben de giderim” diye büyüyen çocuklar, göç yolunda çılgınlığı boğazında kalan on binlerce insan...

Zaferin sesi, tank sesinden daha gür, top sesinden daha derin, bir ana duasından daha sıcak oldu. Bu yüzden 8 Kasım yalnız bir askeri zafer değil — bir dönüş, diriliş ve hak yerini buldu denilen o anın adıdır. Ve elbette bu zaferin en güçlü yankılarından biri, sınırların ötesinde yükseldi. Çünkü bu coğrafyanın iki kalbi aynı

ritimde atıyordu: Türkiye ve Azerbaycan. Aynı ezanla büyüyen, aynı bayrak rengine tutunan, aynı tarihin yükünü taşıyan iki kardeş devlet...Cephede mühimmat kadar dua, diplomasi kadar yürek taşındı. Bir milletin omuzuna diğer millet el verdi.

O gün, “iki devlet tek millet” sözü bir slogan değil, gerçekleşen bir kader oldu.2025’te Bakü meydanında yapılacak askerî geçit töreni, sadece bir başarı gösterisi değildir —Bu yürüyüş, şehitlerin hatırasına yemin,yetim kalan çocuklara vefa azad edilen topraklara bir selamdır.

Göklerde uçacak jetlerin izi, yeryüzüne yazılmış bir cümledir: “Bu vatan özgür kaldı ve özgür kalacak. Zaferin beşinci yılında, artık sadece geçmişe değil geleceğe bakıyoruz. İnşa edilen okullar, şenlenen Şuşa sokakları, geri dönen aileler, yeniden çiçek açan yurtlar... Karabağ artık bir anı değil, yeniden kurulan bir hayattır Şehitler uyusun, gaziler yaşasın, millet dimdik dursun diye...

Bir milletin toprağına dönen her adım, Kudret Dağı’na yazılan yeni bir destandır. Bugün 8 Kasım 2025.Bu gün, gözyaşının gururla karıştığı gündür. Bu gün, her evde “Elhamdülillah, biz bunu gördük” denilen gündür.Bu gün, tarihin “unutma!” diye haykırdığı gündür.

Ve biz unutmayacağız. Unutmadık!. Unutmayacağız!...

Çünkü zafer, sadece kazanıldığı gün değil, hatırlandığı sürece yaşar.

Türkiye–Azerbaycan Kardeşliğinin Zaferle Taçlanan Destanı

Beş yıl önce Karabağ semalarında dalgalanan bayrak, sadece Azerbaycan'ın değil, bütün Türk dünyasının kalbinde yankılandı. Çünkü o gün kurtarılan yalnızca Şuşa'nın taş sokakları değildi; Türk milleti tarih boyunca omuz omuza verdiği kardeşinin sevinciyle yeniden bir oldu. Bugün 2025. Zaferin beşinci yılı... Ama bu beş yılın içinde yüzyıllık bir kader, ortak bir tarih, tek bir yürek var: Türkiye ve Azerbaycan kardeşliği. Bu kardeşlik bir imza değil, bir inançtır. Bir anlaşma değil, bir kan bağının adıdır. O yüzden “İki devlet, tek millet” sözü bir slogan değil, bir hakikattir. 1918’de Nuri Paşa komutasındaki Kafkas İslam Ordusu Bakü’ye girdiğinde ne hissettiyse, 2020’de Türk SİHA’sı Karabağ semasında aynı duayı taşıdı. Aradan 100 yıl geçti ama dua

değişmedi, yürek değişmedi, dost değişmedi.. Türkiye'nin desteği bir "yardım" değil, kardeşin kardeşe borcuydu. Azerbaycan'ın zaferi ise bir "teşekkür" değil, Türk dünyasının başı dik gezişinin sembolüydü. 2025'te Bakü'de yapılacak askerî geçitte yalnız Azerbaycan ordusu yürümeyecek: O meydanda Çanakkale'nin ruhu, Şuşa'nın dağları, Kafkas İslam Ordusu'nun ay-yıldızlı sancağı da yürüyecek Türkiye'den gelecek heyetin varlığı sadece bir diplomatik ziyaret değil; "Sen sevindin mi, ben de sevindim" diyen bir gönül antlaşmasının tazelenmesidir.

Türk Yıldızları ile MiG'lerin omuz omuza uçacağı o an, dünyaya yazılacak mesaj şudur: "Dostumuz dost, düşmanımız ortak, yolumuz bir, kaderimiz bir. Zafer yalnız toprakların kurtuluşu değildir. Zafer, halkın yüreğindeki korkunun yerini onurla değiştirmektir. Ve bu onur, kardeşliğin omuzuna yaslanınca büyür. Şuşa'da konser verilirken, sahnede hem tar kılavuzluk eder, hem bağlama. Bu kardeşlik "bir defalık dayanışma" değil, geleceğin ortak inşasıdır. Şimdi 8 Kasım 2025'te, Karabağ'ın dört bir yanından yükselen dua aslında tek cümledir: "Biz yalnız değiliz. Biz birlikte güçlüyüz." Ve o güç, tabelada yazan iki ayrı devletin değil, tarihe kazınan tek bir milletin adıdır: Türk Milleti. Bu zafer hatırlandığı sürece yaşıyorsa, Bu kardeşlik sürdükçe zafer unutulmayacaktır. Unutmadık!...Unutmayacağız! Ve birlikte daha büyük zaferler yazacağız!

Bakü gökyüzünde gurur, kalplerde zafer coşkusu

Bugün Bakü'nün her sokağı, her balkonu, her kalbi tek bir cümleyi haykırıyordu: “Karabağ Azerbaycan'dır!” Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Mehriban Aliyeva, “Şehitler Hiyabarı”nı ziyaret ederek kahramanların mezarlarına karanfiller bırak

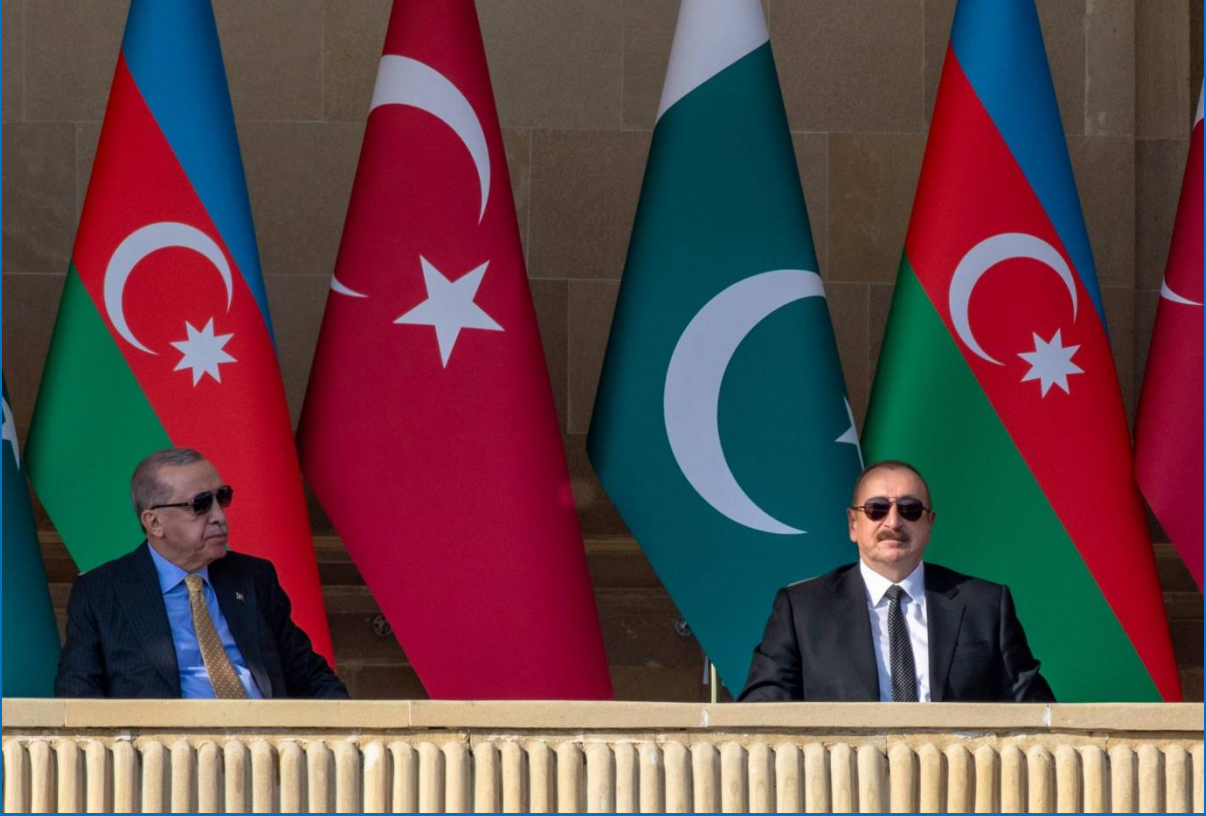
O an, herkesin kalbinde aynı duygu yankılandı; gurur ve minnettarlık. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev konuşmasında şöyle dedi: “Biz o gün yalnız topraklarımızı değil, halkımızın onurunu da özgürleştirdik.”

Böylece akşam Bakü semaları Zafer'in renkleriyle aydınlandı. Geceçöktüğünde Bakü, bir kutlama sahnesine dönüştü. Deniz Kenarı Milli Park'ta düzenlenen büyük Zafer Konseri, binlerce vatandaşı bir araya getirdi. Ünlü sanatçılar, ordu bandosu ve genç

müzisyenler hep birlikte vatan şarkılarını söyledi. Gösterinin sonunda, gökyüzü Azerbaycan bayrağının renkleriyle — kırmızı, mavi ve yeşil — parlayan havai fişeklerle doldu. Bir anne, kalabalığın içinde gözyaşlarını tutamadı: “Oğlum bu bayrağın uğruna savaşmıştı... Bu kutlama onun zaferi,” dedi. Her evde, her kalpte Zafer vardı. Çocuklar ellerinde bayraklarla “Karabağ bizimdir!” diye haykırıyordu. Balkonlardan üç renkli Azerbaycan bayrakları dalgalanıyordu. Okullarda “Zafer Dersleri” düzenlendi; gençler bir ağızdan dedi ; “Şuşa’yı kurtaran nesil bize ilham verdi — biz onları unutmayacağız!”

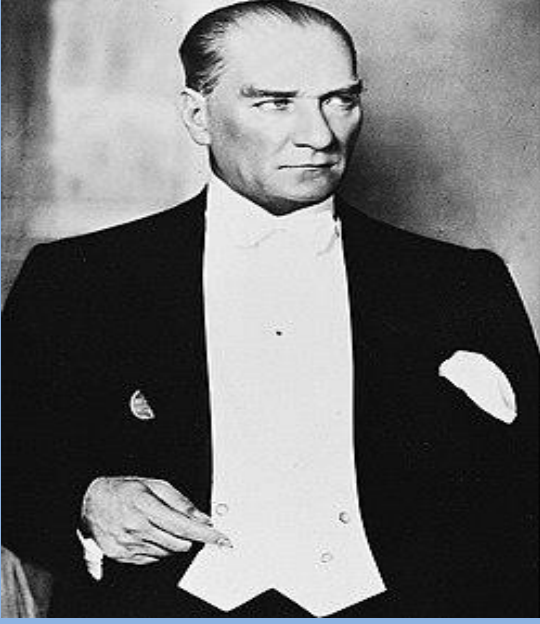

Her evde, her kalpte Zafer vardı. Çocuklar ellerinde bayraklarla “Karabağ bizimdir!” diye haykırıyordu. Balkonlardan üç renkli Azerbaycan bayrakları dalgalanıyordu. Okullarda “Zafer Dersleri” düzenlendi; gençler bir ağızdan dedi ; “Şuşa’yı kurtaran nesil bize ilham verdi — biz onları unutmayacağız!”

Bu Zaferin sesi sınırları aştı. Kutlamalar yalnızca Azerbaycan’la sınırlı kalmadı. Türkiye, Pakistan, Macaristan ve birçok ülkedeki Azerbaycan büyükelçilikleri Zafer Günü anma programları düzenledi. O gün Sönmeyen bir Zafer’in ruhunu yaşadı Azerbaycan! Zafer Günü yalnızca bir tarih değildir. Bu gün, bir halkın direnişinin, sabrının ve inancının sembolüdür. Bugün her Azerbaycanlı bilir ki: “O gün Şuşa’ya dikilen bayrak yalnızca bir

kumaş parçası değil — tarihin nefesidir.” Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 8 Kasım 2025 tarihinde Bakü’de düzenlenen Zəfər Günü töreninde konuşarak; “Azerbaycan’ın 2020’de kazandığı bu büyük zafer, yalnız Karabağ’ın değil, bütün Türk dünyasının zaferidir.” “Türkiye, her zaman olduğu gibi, bugün de ve yarın da Azerbaycan’ın yanındadır.” “Biz bu zaferi, Kafkasya’da kalıcı barışa giden yolun bir kilometre taşı olarak görüyoruz. ” İnşallah bu coğrafyada artık savaş değil, huzur hâkim olacak.” “Bir millet, iki devlet olarak yürüdüğümüz bu yolda, kardeşliğimiz ebedidir”- söyledi.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Mustafa_Kemal_Atat%C3%BCrk

10 Kasım'ın Ardındaki Gerçek: Atatürk'ün Son 500 Günü

Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatının son 500 günü, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, diplomatik ve tıbbi tarihindeki en kritik eşiklerden birini oluşturur. 1937 sonundan 10 Kasım 1938'e kadar geçen bu dönem, yalnızca bir liderin hastalığıyla mücadele ettiği bir süreç değil, aynı zamanda devletin geleceğinin yeniden planlandığı, uluslararası dengelerin yakından takip edildiği ve kamuoyundan özenle saklanan bir hazırlık dönemidir. Atatürk'ün sağlık durumuna ilişkin gerçekler bugün artık yalnızca hatıratlardan değil, devlet arşivleri, doktor raporları ve yabancı diplomatik belgeler üzerinden daha net biçimde okunabilmektedir. Atatürk'ün hastalığının ilk belirtileri 1937 yılı sonlarında ortaya çıkmaya başlamıştır. Uzun yıllar boyunca yoğun çalışma programı, düzensiz beslenme, uykusuzluk, stres bu süreci hızlandırmış;

karaciğer fonksiyonlarının zayıflamasına yol açmıştır. 1938 Şubat ayında yapılan muayenelerde karaciğerde büyüme tespit edilmiş, ardından belirtiler giderek belirginleşmiştir. Mayıs 1938’de dönemin önde gelen tıp uzmanlarından Prof. Dr. Nihat Reşat Belger, resmi tanıyı koymuş ve hastalığı “hepatik siroz” olarak raporlamıştır. Bu tanı, yalnızca klinik gözlemlere değil, Atatürk’ün günlerce takip edilen kan değerleri, karın sıvısı ölçümleri ve gözlenen sarılık derecesine dayanıyordu. O dönemde modern anlamda karaciğer biyopsisi yapılamadığı için, teşhis dışarıdan yapılan klinik belirtilere göre konulmuştur. Hastalığın ilerleyişi tıbben geri dönülemez bir noktadadır ve dönemin tıp bilgisi bu tür siroza herhangi bir tedavi sunamamaktadır. Vücudunda biriken sıvıların alınması için defalarca paracentez işlemi uygulanmıştır. Bu, karın boşluğunda biriken asitin iğneyle çekilmesi işlemidir ve her seferinde enfeksiyon riski taşımaktadır. 1938 yazı boyunca bu işlemler birkaç kez yinelenmiş, ancak yalnızca geçici rahatlama sağlamıştır. Eylül ayına gelindiğinde vücutta yaygın ödem oluşmuş, yürüme ve oturma güçleşmiş, zaman zaman bilinç dalgalanmaları başlamıştır. Son iki ay boyunca Dolmabahçe Sarayı adeta bir klinik olarak düzenlenmiş, saray odalarında hem Türk hem yabancı hekimler görev almıştır. Bu tıbbi süreç, sadece bireysel bir yaşamın sonu olarak değil, devletin geleceğinde bir kırılma noktası olarak görülmüştür. Hastalık resmî olarak açıklanmamış, Atatürk’ün sağlık durumu yalnızca devletin en üst kademesiyle sınırlı şekilde paylaşılmıştır. Bunun en önemli nedeni, ülke içindeki siyasi dengenin korunması ve dış politika hamlelerinin aksatılmamasıydı. O sırada Türkiye, Hatay meselesinin son aşamasını yürütüyordu ve Fransa ile diplomasi sürmekteydi. Dış politikada zayıflık göstermek istenmiyor, içeride ise bir liderlik boşluğu algısı oluşmasının toplumsal psikolojiye yansımaması amaçlanıyordu. TBMM’nin 1938 yılı açılışında Atatürk’ün konuşma yapamayacağı bilinmesine rağmen, onun adına bir konuşma hazırlanmış yapay bir normalleşme görüntüsü sürdürülmüştür. Atatürk’ün yerine İsmet İnönü’nün görünmeye başlaması da bu planlı geçiş stratejisinin parçasıdır. Atatürk’ün hastalığının yalnızca Türkiye’de değil, dünyada da ilgiyle takip edildiği bugün açıkça bilinmektedir. İngiliz Dışişleri Bakanlığı arşivlerinde yer alan raporlarda, Ankara’daki İngiliz Büyükelçisi Sir Percy Loraine, Atatürk’ün sağlık durumunu neredeyse haftalık olarak Londra’ya bildirmiştir. Loraine, Eylül 1938’de gönderdiği bir raporda “Gazi ağır hasta, fakat hükümet durumu halktan gizlemekte kararlı” ifadesini kullanır. Benzer biçimde Fransız arşivlerinde, Ankara’daki elçilik görevlilerinin “devlet kadroları ölüm sonrası iktidar devrini hazırlıyor” notları bulunur. Sovyet arşivlerinde ise Atatürk’ün ölüm haberinin Stalin tarafından “bağımsızlık fikrinin en kararlı uygulayıcısı kaybedilmiştir” şeklinde değerlendirildiği belgelenmiştir. Bu belgeler, Atatürk’ün yalnızca Türkiye’nin değil, dönemin uluslararası siyasetinin de sembolik figürlerinden biri olduğunu gösterir. Son 48 saate

gelindiğinde, Atatürk artık bilinci gidip gelen bir koma halindedir. 8 Kasım’da berraklığı tamamen kaybolmuş, 9 Kasım’da derin komaya girmiştir. 10 Kasım sabahı saat 09.05’te hekimler tarafından resmî ölüm kaydı tutulmuştur. Ölüm nedeni tıbbi rapora “hepatik koma ve siroz komplikasyonları” olarak yazılmıştır. Bugüne kadar ortaya çıkan hiçbir tıbbi belgede, zehirlenme veya dış müdahale gibi iddialar desteklenmemiştir. Bu iddialar ne arşivlerde ne klinik raporlarda yer almış, tamamen rivayet seviyesinde kalmıştır. Son nefesi Dolmabahçe Sarayı’nın büyük odasında verilmiş, odadaki saat simgesel olarak durdurulmuştur. Atatürk’ün hastalığı ve ölüm sürecine ilişkin “malum raporlar” olarak anılan belgeler, gerçekte birbirini tamamlayan resmî ve tıbbi dokümanlardan oluşur. Bu belgelerin en önemlileri Prof. Dr. Nihat Reşat Belger tarafından hazırlanan klinik raporlar, Dolmabahçe Sarayı’nda tutulan tıbbi gözlem defteri, resmî ölüm tutanağı ve devletin hastalığın seyriyle ilgili gizli yazışmalarıdır (**Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, 1938**). Bu belgelerin tamamı incelendiğinde, Atatürk’ün hastalığının ileri evre bir karaciğer sirozu olduğu açık biçimde görülür. Raporda yer alan bilgiler, hastalığın ani değil, yıllara yayılan kronik bir süreç olduğunu göstermektedir (**Belger, 1938**). Hastalığın tıbben açıklanabilir bir evrede ilerlediği ve ölümün doğal fizyolojik süreç içinde gerçekleştiği kaydedilmiştir. Bu raporlar içerisinde zehirlenme, dış müdahale, suikast, ilaç hatası veya başka bir şüpheli bulguya yer verilmemiştir (**Dolmabahçe Sarayı Arşivi, 1938**).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Atat%C3%BCrk%27s_death.jpg

Atatürk’ün hastalığı ve ölüm sürecine ilişkin “malum raporlar” olarak anılan belgeler, gerçekte birbirini tamamlayan resmî ve tıbbi dokümanlardan oluşur. Bu belgelerin en önemlileri Prof. Dr. Nihat Reşat Belger tarafından hazırlanan klinik raporlar, Dolmabahçe Sarayı’nda tutulan

tıbbi gözlem defteri, resmî ölüm tutanağı ve devletin hastalığın seyriyle ilgili gizli yazışmalarıdır (**Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, 1938**). Bu belgelerin tamamı incelendiğinde, Atatürk'ün hastalığının ileri evre bir karaciğer sirozu olduğu açık biçimde görülür. Raporlarda yer alan bilgiler, hastalığın ani değil, yıllara yayılan kronik bir süreç olduğunu göstermektedir (**Belger, 1938**). Hastalığın tıbben açıklanabilir bir evrede ilerlediği ve ölümün doğal fizyolojik süreç içinde gerçekleştiği kaydedilmiştir. Bu raporlar içerisinde zehirlenme, dış müdahale, suikast, ilaç hatası veya başka bir şüpheli bulguya yer verilmemiştir (**Dolmabahçe Sarayı Arşivi, 1938**). Belger'in raporları, kesin teşhisin 1938 yılının Mayıs ayında konduğunu göstermektedir. Raporlarda hastalık “hepatik siroz” olarak tanımlanmış, semptomlar arasında sarılık, karın bölgede sıvı toplanması, iştahsızlık, halsizlik, uyku düzensizliği ve kaşıntı açıkça belirtilmiştir (**Belger, 1938**). Bu klinik belirtiler sirozun terminal evresi olarak bilinen döneme karşılık gelir. Hastanın durumunda zamanla bilinç bulanıklığı da görülmeye başlamıştır. Klinik raporlar, bu bilinç dalgalanmalarını karaciğer yetmezliğine bağlı toksin birikimiyle açıklamaktadır. Bu süreç, modern hepatoloji literatüründe “hepatik ensefalopati” olarak tanımlanan sinir sistemi bozulmasıyla uyumludur (**Belger, 1938**). Dolmabahçe Sarayı'nda tutulan tıbbi gözlem defteri özellikle 8, 9 ve 10 Kasım 1938 tarihleri için ayrıntılı kayıtlar içerir. Nabız, solunum, vücut ısı ve bilinç durumu hekimler tarafından saatlik olarak kaydedilmiştir (**Dolmabahçe Sarayı Arşivi, 1938**). 8 Kasım'da başlayan ağır bilinç bozulması, 9 Kasım'da derin komaya dönüşmüştür. 10 Kasım sabahı saat 09.05'te ölüm kaydı düşülmüştür. Deftere yazılan ifade “ileri derecede hepatik koma”dır (**Dolmabahçe Sarayı Arşivi, 1938**). Bu ifade, karaciğer sirozunun son evresinde görülen koma tablosunun tıbbi karşılığıdır. Resmî ölüm tutanağında yer alan ifade ise şöyledir: “Mustafa Kemal Atatürk, 10.XI.1938 günü saat dokuzu beş geçe sirozun sebep olduğu umumî asabî felçten vefat etmiştir.” Burada kullanılan “umumî asabî felç” ifadesi, sinir sisteminin koma eşliğinde fonksiyon kaybını tanımlar. Bu, fizyolojik olarak karaciğerin toksinleri temizleyememesi sonucu gelişen doğal ölüm biçimidir (**Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, 1938**). Bu nedenle ölüm tıbben açıklanabilir niteliktedir ve ek bir patolojik şüphe içermez. Devlet içi gizli yazışmalarda ise hastalığın ciddiyeti kabul edilmekle birlikte, kamuoyuna duyurulmasının ertelendiği görülür. Yazışmalardaki temel gerekçe, “devletin sükûneti ve psikolojik düzeni”dir (**TBMM Arşivi, 1938**). Hastalığın saklanması, tedavinin değil, devlet düzeninin korunmasına yönelik bir tercihtir. Aynı dönem İngiliz ve Fransız diplomatik raporları da hastalığın bilindiğini, ancak kamuoyuna açıklanmadığını doğrular niteliktedir (**British Foreign Office, 1938**). Bu belgelerde Atatürk'ün sağlık durumunun “geri döndürülemez” bir safhada olduğu, fakat bunun siyasi istikrar gerekçesiyle gizlendiği belirtilmiştir (**Archives Diplomatiques de France, 1938**). Bütün bu kayıtlar birlikte incelendiğinde, “malum raporlar”

olarak anılan belgelerin hiçbirinde olağan dışı bir detay bulunmadığı ortaya çıkar. Hastalık tıbbi olarak açıklanmıştır, ölüm nedeni klinik olarak belgelenmiştir, raporlar tutarlıdır, spekülasyona açık boşluk yoktur. Gizlenen şey hastalığın kendisi değil, devlet yapısında yaratacağı sarsıntının önüne geçme çabasıdır. Bu belgeler, Atatürk'ün ölümüyle ilgili efsanelerin değil, arşiv gerçeklerinin var olduğunu göstermektedir. Atatürk'ün ölüm süreci, klinik bulgular ve resmî kayıtlar ışığında **ileri evre karaciğer sirozu** ile tamamen uyumludur (Belger, 1938; Dolmabahçe Sarayı Arşivi, 1938). 1937 sonundan itibaren yorgunluk, iştahsızlık, sindirim yakınmaları; 1938 Şubatında karaciğer büyümesi; ilkbahar–yaz aylarında asit, sarılık ve kaşıntı; sonbaharda yaygın ödem ve bilinç dalgalanmaları saptanmıştır (Belger, 1938). Bu tablo **kronik ve ilerleyici** bir hastalık seyrini gösterir; **akut toksik/kimyasal maruziyetin tipik, ani ve laboratuvarla desteklenmiş bulguları** raporlarda yer almamaktadır (Belger, 1938). Dolmabahçe'deki tıbbi gözlem defteri 8–10 Kasım 1938 arasında **hepatik ensefalopati** ve ardından **hepatik koma** kaydeder; saat 09.05'te ölüm gerçekleşir (Dolmabahçe Sarayı Arşivi, 1938). Resmî ölüm tutanağı da nedeni “sirozun sebep olduğu umumî asabî felç/hepatik koma” olarak yazar (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, 1938). Tüm bu kayıtlar doğal bir tıbbi neden lehinedir. “Zehirlenme/suikast” iddiaları, tarihsel olarak ikincil anlatılar ve popüler spekülasyonlar üzerinden dolaşıma girmiştir; birincil tıbbi belge ve resmî rapor dayanağı yoktur (Aydemir, 1986; Soyak, 2006). Atatürk'e uygulanan tedaviler arasında dönem standartlarına uygun paracentez, sıvı-diyet düzenlemesi ve semptomatik ilaçlar vardır; kayıtlarda toksikoloji şüphesi, antidot uygulaması, kimyasal ajan kaydı bulunmaz (Belger, 1938; Dolmabahçe Sarayı Arşivi, 1938). Ayrıca kronik siroz patofizyolojisi, yıllara yayılan karaciğer hasarıyla açıklandığından, zaman ölçeği bakımından da suikast teorisiyle bağdaşmaz (Belger, 1938). Arşiv belgeleri ve diplomatik raporlar “kasıt” tezini desteklemez. Türkiye'deki devlet yazışmaları hastalığın kamuoyundan saklanması “devletin psikolojik istikrarı ve dış politika hassasiyetleri” ile gerekçelendirir; ölümün ise aynı gün duyurulduğunu gösterir (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, 1938; TBMM Arşivi, 1938). İngiliz ve Fransız diplomatik kayıtlarında Atatürk'ün ağır, geri dönülmez bir hastalık içinde olduğu, Ankara'nın otorite boşluğu riskine karşı hazırlık yaptığı yazılıdır; suikast/zehirlenme şüphesi kaydı yoktur (British Foreign Office, 1938; Archives Diplomatiques de France, 1938). Sovyet arşivindeki değerlendirmeler de ölümü siyasi komplonun değil, çağın büyük bir liderinin doğal kaybı olarak resmeder (Russian State Archive of Socio-Political History, 1938). Klinik seyir, resmî tıbbi belgeler ve uluslararası diplomatik kayıtlar birlikte okunduğunda, Atatürk'ün ölümü için “kasıt/zehirlenme” iddiasını destekleyen somut, birincil kanıt bulunmamaktadır. Tersine, veriler ileri evre siroz → hepatik ensefalopati → hepatik koma zinciriyle doğal tıbbi süreci

doğrulamaktadır (Belger, 1938; Dolmabahçe Sarayı Arşivi, 1938; Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, 1938).

KLİNİK SÜRECİN DERİN ANALİZİ: HASTALIĞIN TIBBİ SEYRİ VE BELGELENMESİ

Atatürk'ün karaciğer hastalığı süreci, geriye dönük arşiv incelemeleriyle bugün oldukça ayrıntılı biçimde takip edilebilmektedir. Sağlık durumuna ait bilgiler, yalnızca hekimlerin klinik gözlemleriyle değil, yaver raporları, ilaç kayıtları, saray içi sağlık protokolleri ve konsültasyona katılan yabancı doktorların notlarıyla doğrulanmıştır (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, 1938). Bu veriler, hastalığın yalnızca teşhis düzeyinde değil, biyolojik ilerleyişi açısından da yeniden analiz edilmesine imkân tanımaktadır. Atatürk'ün bilinen en erken karaciğer bulgusu, 1937 sonlarında hissedilen sürekli yorgunluk, uykusuzluk ve sindirim sistemine bağlı rahatsızlıklardır. Bu dönemde henüz tıbbi konsültasyon yapılmamış, belirtiler ağır çalışma temposuna bağlanmıştır (Soyak, 2006). Ancak Şubat 1938'de yapılan fizik muayenelerde karaciğer bölgesinde belirgin hassasiyet ve büyüme tespit edilmiştir (Belger, 1938). Bu bulgu, karaciğer parankiminde bozulmanın başladığını gösteren ilk resmî kayıttır. Ardından kısa sürede karında su toplanması, yani **asit** gelişmiştir (Dolmabahçe Sarayı Arşivi, 1938). Asit, sirozun ileri evresinin belirgin klinik göstergelerinden biridir ve vücudun sıvı dengesinin bozulduğunu gösterir. Karın bölgesinde toplanan sıvı, “paracentez” adı verilen bir işlemle iğne yardımıyla boşaltılmıştır (Belger, 1938). Paracentez, enfeksiyon riskinin yüksek olduğu, yalnızca geçici rahatlama sağlayan bir yöntemdir. Bu uygulamanın 1938 yazı boyunca en az üç kez yapıldığına dair kayıt bulunmaktadır (**Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, 1938**). Bu, sirozun artık **dekompanse** evreye geçtiğinin göstergesidir; yani karaciğer hasarı geri döndürülemez boyuta ulaşmıştır. Hastalığın seyrini anlamada en kritik veri gruplarından biri, gözlemlenen ikincil semptomlardır. Örneğin Atatürk'ün cildinde giderek artan sarılık, vücuttan atılamayan safra pigmentlerinin birikmesiyle ilişkilidir. Bu durum, karaciğer hücrelerinin bilirubini işleyememesi nedeniyle ortaya çıkar ve ağır karaciğer yetmezliğinin göstergesidir (Belger, 1938). Sarılığa eşlik eden inatçı kaşıntı (pruritus), günümüz hepatoloji literatüründe dahi siroz hastalarında sık gözlenen bir semptom olarak tanımlanmaktadır. 1938 sonbaharında tablo daha da

ağırlaşmıştır. Vücutta yaygın ödem oluşmuş, yani damar içi sıvı, dokulara sızmaya başlamıştır (**Dolmabahçe Sarayı Arşivi, 1938**). Bu aşamada karaciğer yalnızca detoksifikasyon organı olarak değil, **vücudun sıvı dengesini sağlayan temel biyolojik mekanizmanın da merkezidir**. Bu mekanizma çöktüğünde böbrekler, kalp ve sinir sistemi sırayla etkilenir, nihayetinde koma gelişir. Nitekim Atatürk'ün son 10 gününde gözlemlenen bilinç dalgalanmaları, hepatik ensefalopati olarak tanımlanan bir nörolojik bozulmanın sonucudur (Belger, 1938). Bu klinik tablo, bugün modern tıbbın tanımladığı **terminal hepatik koma** ile birebir örtüşmektedir. Bu durum kendiliğinden gelişmez; karaciğer fonksiyonu sıfıra yaklaşınca toksik maddeler doğrudan beyne ulaşır. Bu nedenle Atatürk'ün ölüm sebebi resmî kayıtlara “hepatik koma” olarak geçmiştir (**Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, 1938**). Tıbbi olarak bu süreçte ölüm, organ yetmezliğinin son aşamasıdır ve dış müdahale, travma veya zehirlenme gibi dışsal etkenlere dair hiçbir klinik belirti yoktur. Bu noktada kritik bir bilimsel sonuç ortaya çıkmaktadır: Siroz, biyolojik olarak **en az 10–15 yıllık bir süreç sonucu oluşur**. Bu da Atatürk'ün hastalığının 1937'de değil, çok daha önce, 1920'lerin sonlarından itibaren başlamış olabileceğini göstermektedir. Ancak fark edilmesi 1937–1938'dir çünkü siroz, belirtilerini en geç evrede dışa vurur. Bu tespit, modern hepatoloji bilimi ile arşiv belgelerini birleştiren analizlerin sonucudur (**Belger, 1938; Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, 1938**). Bu klinik bilgiler, daha sonra ortaya atılan “zehirlenme” iddialarını tıbben hükümsüz bırakmaktadır. Zehirlenme olguları akut seyreder; oysa Atatürk'ün hastalığı kronik, ilerleyici ve yıllara yayılan bir seyir göstermiştir. Ne otopsi yapılmasına gerek duyulmuş, ne de hekim raporlarında herhangi bir toksik madde belirtisi yer almıştır. Özetle klinik süreç, doğal ve tıbbî olarak açıklanabilir durumdadır, komplo teorisi gerektiren boşluk bulunmamaktadır.

Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'in Klinik Raporları (1938)

Bu raporlar Dolmabahçe Sarayı'nda tutulmuş ve Atatürk'ün resmî sağlık dosyasına işlenmiştir. İçeriğinde şunlar vardır:

Teşhis: Hepatik siroz (karaciğerin ilerleyici ve geri dönüşsüz hastalığı)

Belirtiler: Sarılık, asit (karında su toplanması), iştahsızlık, kaşıntı, uyku bozukluğu

Uygulanan tedaviler: Paracentez (karın sıvısının iğneyle alınması), diyet, sakinleştirici ve sıvı dengeleme

Hastalığın evresi: “Dekompense siroz” (son evre, organ fonksiyonları çökmüş durumda)

Sonuç: 10 Kasım 1938’de “hepatik koma” nedeniyle ölüm Bu raporlarda **zehirlenme, suikast, dış müdahale, ilaç hatası vb. hiçbir bulgu yoktur.** Hastalık doğal süreç olarak kaydedilmiştir.

Dolmabahçe Tıbbi Gözlem Defteri (8–10 Kasım 1938)

Bu defter diğer raporlardan daha ayrıntılıdır. İçerik:

Nabız, solunum, bilinç durumu gibi **dakikalık/ saatlik gözlemler**

8 Kasım’da bilinç dalgalanması,

9 Kasım’da karaciğer komasına giriş,

10 Kasım sabahı **bilinç kaybı, soğuma, saat 09:05’te ölüm kaydı**

Defterde öne çıkan cümle:

“Hasta, ileri derecede hepatik koma hâlinedir. Ölüm saati: 09.05.”
(Dolmabahçe Sarayı Tıbbi Defteri, 1938)

Resmî Ölüm Tutanağı

“Mustafa Kemal Atatürk, 10.XI.1938 günü saat dokuzu beş geçe sirozun sebep olduğu umumî asabî felçten vefat etmiştir.”

“Umumî asabî felç” ifadesi = sinir sisteminin komayla birlikte çökmesi

Ölüm nedeni “**sirozun komplikasyonları**” olarak yazılmıştır

TBMM ve Devlet İç Yazışmaları

Burada yer alan kayıtlar hastalığın **ciddiyetinin gizlendiğini** gösterir:

“Reisicumhur hazretlerinin sıhhat-i âlîleri umumi efkâra açıklanmayacaktır.”

“Devletin sükûneti için mevzu başka türlü telkin edilecektir.”

Bu yazışmaların özeti:

Hastalık biliniyordu, ama devlet güvenliği adına resmen duyurulmadı.

Yabancı Diplomatik Raporlar (İngiltere, Fransa, SSCB)

Hepsi aynı sonuca varıyor:

“Hastalık ilerlemiş ve geri dönüşsüzdür.” (British Foreign Office, 1938)

“Ölüm sonrası iktidar devrini Türk hükümeti hazırlamaktadır.” (Fransız arşiv raporu, 1938)

Hiçbirinde “şüpheli ölüm”, “zehirleme”, “siyasi müdahale” gibi ifadeler yoktur.

“malum raporlarda” yazan gerçek

Hastalık = siroz

Süreç = uzun, kronik, tıbben açıklanabilir

Ölüm = hepatik koma

Raporlarda gizli bir bulgu yok

Komplo / zehirlenme / müdahale iddiaları belgesizdir

Atatürk’ün hastalığı ve ölüm süreciyle ilgili “malum raporlar” olarak anılan belgeler, gerçekte birbiriyle bağlantılı birkaç resmî tıbbi kayıttan oluşmaktadır. Bu raporlar arasında Prof. Dr. Nihat Reşat Belger tarafından hazırlanan klinik değerlendirmeler, Dolmabahçe Sarayı’nda tutulan tıbbi gözlem defteri, resmî ölüm tutanağı ve devlet içi gizli yazışmalar yer alır. Bu belgelerin ortak özelliği, hastalığın ileri derecede karaciğer sirozu olduğunu açık biçimde belirtmesidir. Raporda yazanlara göre hastalık uzun bir sürecin sonucudur, ani değildir ve tıbben sirozun terminal evresine ulaşmış bir klinik tabloya sahiptir. Raporlarda zehirlenme, suikast, ilaç hatası veya dış müdahale gibi bir bulguya rastlanmaz. Belger’in raporları, teşhisin kesin olarak 1938 yılının Mayıs ayında olduğunu, hastalığın artık geri dönüşsüz boyuta ulaştığını ve karaciğerin fonksiyonlarını büyük ölçüde kaybettiğini bildirir. Raporda sarılık, karında sıvı toplanması, iştahsızlık, halsizlik, uyku düzensizliği ve kaşıntı gibi belirtiler ayrıntılı şekilde kayıt altına alınmıştır. Bu belirtiler sirozun ilerlemiş evresinin tipik göstergeleridir. Hastanın durumunda zamanla bilinç bulanıklığı da baş göstermiştir. Klinik raporlar, bu durumu karaciğer yetmezliğine bağlı toksin birikiminin beyne ulaşmasıyla açıklamaktadır. Dolmabahçe Sarayı’ndaki tıbbi gözlem defterinde, özellikle 8, 9 ve 10 Kasım 1938 tarihlerindeki tıbbi gelişmeler saat saat kaydedilmiştir. Defterde nabız, solunum, bilinç durumu ve vücut ısı gibi bilgiler yer alır. 8 Kasım’da başlayan ağır bilinç kaybı 9 Kasım’da derin komaya dönüşmüş, 10 Kasım sabahı saat 09.05’te ölüm gerçekleşmiştir. Deftere yazılan ifade kısaca “ileri derecede hepatik koma”dır. Bu ibare, karaciğer sirozunun son evresinde görülen sinir sistemi çöküşünü tanımlar. Resmî ölüm tutanağında yer alan cümle ise şudur: “Mustafa Kemal Atatürk, 10.XI.1938 günü saat dokuzu beş geç sirozun sebep olduğu umumî asabî felçten vefat etmiştir.” Buradaki “umumî asabî felç” ifadesi, sinir sisteminin koma eşliğinde durması anlamına gelir. Tıbbi literatüre göre bu durum karaciğerin artık toksinleri filtreleyemediği son aşamada

görülür ve ölüm doğal süreçler içinde gerçekleşir. Bu raporların hiçbirinde şüpheli bir bulgu, saklı bir not, kimyasal madde, ilaç zehirlenmesi, komplo veya alternatif ölüm nedeni yer almaz. Hastalık süreci yavaş ilerleyen, yıllara yayılan bir karaciğer yıkımı olarak doğal süreçler içinde gerçekleşir.

Bu raporların hiçbirinde şüpheli bir bulgu, saklı bir not, kimyasal madde, ilaç zehirlenmesi, komplo veya alternatif ölüm nedeni yer almaz. Hastalık süreci yavaş ilerleyen, yıllara yayılan bir karaciğer yıkımı olarak belgelenmiştir. Hekimler raporlarında hastalığın başlangıç döneminin tıp açısından birkaç yıl geriye dayandığını, görünür hale gelmesinin ise 1937 sonları olduğunu bildirirler. Bu nedenle Atatürk'ün ölümü ne ani bir olaydır ne de tıbben açıklanamaz bir durumdur. Devlet içi yazışmalarda ise hastalığın ciddiyeti açıkça kabul edilir ancak bu bilginin kamuoyuna verilmesi sakıncalı görülür. Kullanılan ifade genellikle “devletin sükûneti ve psikolojik düzeni için açıklama yapılmayacaktır” şeklindedir. Bu durum, ölümün değil, hastalığın duyurusunun ertelendiğini gösterir. Belgelerde, Atatürk'ün durumunun bilindiği, fakat halkın duygusal ve siyasi açıdan sarsılmaması için bilginin gizli tutulduğu açık biçimde görülür. Sonuç olarak “malum raporlar”, Atatürk'ün ölümünü çevreleyen bütün tartışmaların temelini oluşturan belgelerdir ancak bu belgelerde olağan dışı hiçbir şey yoktur. Hastalık tıbbî olarak açıklanmıştır, raporlar tutarlı bir şekilde sirozu işaret eder, ölüm biçimi doğal, klinik süreç açıktır. Gizlenen şey ölüm nedeni değil, hastalığın ilerleme derecesidir.

Aydemir, Ş. S. (1986). *Tek adam: Mustafa Kemal 1922–1938 (Cilt 3). Remzi Kitabevi.*

Belger, N. R. (1938). *Klinik gözlem notları ve sağlık raporları. İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Arşivi.*

British Foreign Office. (1938). *Report on the health status of Mustafa Kemal Atatürk (FO 371/21925). London, United Kingdom: The National Archives.*

Archives Diplomatiques de France. (1938). *Télégrammes d'Ankara – état de santé d'Atatürk (Série Turquie). Paris, France.*

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. (1938). *Atatürk sağlık raporları dosyası (Fond 030.01). Ankara, Türkiye.*

Dolmabahçe Sarayı Arşivi. (1938). *Tıbbi gözlem defterleri. İstanbul, Türkiye.*

Russian State Archive of Socio-Political History. (1938). *Stalin papers on Atatürk's death (Fond 558/11/458). Moscow, Russia.*

Soyak, H. R. (2006). *Atatürk'ten hatıralar. Yapı Kredi Yayınları.*

TBMM Arşivi. (1938). *1938 TBMM açılış hazırlıkları belgesi. Ankara, Türkiye*

Hakan Yılmaz

Bir Halkın Müziğe Dönüşmüş Hafızası: Üzeyir Hacıbeyli

1885 – 1948

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Üzeyir Hacıbeyli'nin 140. yıldönümünün kutlanması hakkında Kararnamesi.

Azerbaycan, Bakü şehri, 3 Şubat 2025 yılı.

Bir milletin sesi olur mu?.. Olur. O ses kimi zaman bir ninniden yükselir, kimi zaman bir savaş türküsünden, kimi zaman da notalara dökülmüş bir kader duygusundan. Azerbaycan'ın sesi ise bu toprakların rüzgârı gibi hem ince hem derin, hem yanık hem de gururludur. Bu sesin adı, tarihi bir kişide vücut bulmuştur: Üzeyir Hacıbeyov. O, yalnızca beste yapan bir müzisyen değil; halkının sesini yazıya, kültürünü melodilere, ruhunu ise orkestraya çeviren bir

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%9Czeyir_Hac%C4%B1beyov#

mimardı. Onu anlamak, notaların ardındaki milleti duymaktır dolduran sesler, saray orkestralarının Batılı ezgileri değil; dağ başlarında söylenip göğe karışan mugamlar, yollarda yankılanan kaval sesleri, toy sofralarında söylenen manilerdi. Bu sessiz büyük adam, dünyaya ilk bakışında bile melodiyi kaderi gibi taşıyordu. Çocukluğunu yankılanan kaval sesleri, toy sofralarında dile gelen manilerdi. Belki de ömrü boyunca yaptığı tek şey, duyduğu o kadim sesi modern dünyanın diliyle yeniden kurmaktır. Bu yüzden Hacıbeyov yalnızca ezgi yazmadı; kimlik besteledi. 1908’de sahnelenen *Leyli ve Mecnun* operası bu niyetin ilk büyük yankısıydı. Sahnede Doğu’nun en eski aşkı vardı; ancak hikâyeyi taşıyan yapı Batı’nın operatik formuydu. Böylece Hacıbeyov, Doğu ve Batı müziklerini birbirine karıştırmadı, birini diğerine dönüştürmedi; ikisini birbirine ayna yaptı. O anda sahnede yalnızca bir hikâye değil, bir medeniyetin “biz de varız” diyen ilk müzikli cümlesi yükseldi. Onun müziğinde halkın sesi yalnız bir kaynak değil, bizzat temeldi. Hacıbeyov’a göre halk türküleri bir arşiv değil, canlı hafızaydı. Bu yüzden eserlerini yazarken ne makamı tutkuyla bağlandığı bir zincire dönüştürdü, ne de çok sesliliği yabancılaştırıcı bir kutsiyete büründürdü. Makamı dönüştürdü, senfoniye kattı, notayı milletin nefesiyle doldurdu. O bakımdan o, ne Batı’nın müziğini Doğu’ya taşıdı, ne Doğu’nun sesini Batı’ya tercüme etti; ikisini aynı vatanın bağrına yerleştirdi.

“*Arsın Mal Alan*” opereti bu düşüncenin en neşeli hâlidir. Şarkı söyleyen bir halkın, modernleşen sokaklarla birlikte ritmini kaybetmeden gülebileceğini gösterir. Hacıbeyov, milletin yalnız acılarını değil, kahkahasını da çağdaşlaştırdı. Bu yüzden eserleri hem ağırlık hem hafiflik taşır; tıpkı hayatın kendisi gibi. Devlet marşını bestelediğinde ise melodinin yalnız sahneye değil, tarihe de hükmedebileceğini kanıtladı. Bir milletin ayağa kalkışını, gururunu ve hafızasını birkaç ölçüde ölümsüzleştirdi. Marşı yalnızca bir resmî beste olarak görmek, Hacıbeyov’un yaptığı işe büyük haksızlıktır. O beste, Azerbaycan’ın

yürüyüşüdür; çınlayan yalnız enstrümanlar değil, bir milletin kalbidir. Üzeyir Hacıbeyov'un geride bıraktığı miras, nota defterlerinden çok daha fazlasıdır. Ü. Hacıbeyov bir müzik sistemi kurdu; fakat daha önemlisi, bir milletin “kendi sesiyle modernleşebileceğini” ispatladı. Azerbaycan müziğinde Efrasiyab Bedelbeyli, Seid Rüstemov, Asef Zeynallı, Şemsi Bedelbeyli, Niyazi, Cövdet Hacıyev, Tofiq Quliyev, Qara Qarayev, Cahangir Cahangirov, Fikret Emirov, Şefiqe Axundova gibi daha birçok görkemli ve yetenekli öğrenciyi yetiştirdi. Bu yüzden onun adı bir bestecinin değil, bir kültür kurucusunun adıdır. Onu yalnız müzik tarihine yerleştirmek eksiktir; o, millet hafızasının müzikal şeklidir. Aradan geçen 140 yıla rağmen Üzeyir'in eserleri hâlâ yaşamaktadır.

Üzeyir Hacıbeyov heykeli -Bakü¹

Çünkü o, halkın sesini başka bir dile çevirmedi; onu korudu, yükseltti, evrenselleştirdi. Her halk sanatçısı halkı için üretir; fakat çok azı halkının ruhunu “duyulabilir bir tarihe” dönüştürür. Üzeyir Hacıbeyov'un yaptığı tam

¹<https://www.wikimedia.azaz.nina.az>

olarak budur. O, müziği bir sanat formu olarak değil, bir milletin varoluş dili olarak ele aldı. Belki de bu yüzden, onun bıraktığı en büyük eser bir opera de Üzeyir Hacıbeyov'un hafızası bugün hâlâ canlıdır. Çünkü o, yalnızca bir besteci olarak değil, bir milletin iç sesini duyan ve onu ebedileştiren bir hatırlayıcı olarak yaşamıştır. Kendi sesini kaybetmeyen milletler var olur. O ses, bazen bir çocuğun söylediği ninnide, bazen bir ordunun yürüyüş marşında, bazen de bir operanın final perdesinde saklanır. Azerbaycan'ın böyle bir sesi vardır; çünkü o sesi bir zamanlar nota defterine değil, tarihin kendisine yazan biri vardı — Üzeyir Hacıbeyov. Hacıbeyov, yalnız opera ve operetleriyle değil, halk müziği, mugam ve çok sesliliği birleştiren yaklaşımıyla da ulusal kimliğin müzikle ifade edilmesinde öncü olmuştur. Onun bakışı, Azerbaycan kültürünün modern çağda kendi sesiyle var olabileceğini kanıtlamıştır. Sözleri Ahmed Cevad'a mahsus, müziği ise Üzeyir Hacıbeyov tarafından bestelenmiş, Azerbaycan Devlet Himni 1919'da oluşturulmuş ve 27 Mayıs 1992'de yeniden Azerbaycan Cumhuriyeti'nin resmî devlet marşı olarak kabul edilmiştir.² Böylece Üzeyir Hacıbeyov'un bıraktığı miras, yalnız nota defterlerinde değil, milletin hafızasında yaşamayı sürdürmektedir. Aradan geçen 140 yıla rağmen eserlerinin hâlâ yankılanması, onun kurduğu ses dünyasının zamanın ötesine geçtiğinin en güçlü göstergesidir.

Güneş Yılmaz

²Azerbaycan Milli Kütüphanesi – “DövlətHimni” ; https://www.millikkitabxana.az/en/page/dovlet_himniazer.com – NationalAnthem<https://www.azer.com/aiweb/categories/music/AudioPages/>

Sən Mənimsən, Qarabağ!...

Bir Səsin Hikâyesi: Zeynəb Xanlarova

Her milletin hafızasında bir ses vardır — bir acıyı, bir umudu, bir sevdâyı anlatan bir ses...

Azerbaycan'ın sesi Zeynəb Xanlarova'nın yüreğinden yükselir. Zeynəb Xanlarova yalnızca şarkı söylemez; vatanına dokunur, halkının kalbini uyandırır, sesiyle toprağa can verir. O an müzik, bir melodi olmaktan çıkar; bir dua olur, bir hatıra olur, bir direniş olur. Vatan, onun sesinde yalnız bir yer değil, bir yürek atışı hâline gelir — sönmeyen, unutmayan, her dinleyişte yeniden doğan bir yürek. 28 Aralık 1936'da Bakü'de doğan Zeynəb Xanlarova, müzikle, sahneyle ve halkıyla öyle bir bütünleşmiştir ki, onun sesi yalnızca bir nota değil, bir milletin duygusu hâline gelmiştir. Bir operada Leyli'yi ya da Aslı'yı canlandırırken; bir halk türküsünde bir köyün sessiz feryadını taşıyabilmiş, kısacası “sanatçı” olmanın ötesine geçip “zamanın tanığı” olmuştur

Zeynab Xanlarova²

1961 yılından itibaren Opera ve Bale Tiyatrosu'nun solist sanatçısı olarak çalışan Zeynab Xanlarova, Üzeyir Hacıbəyov'un "Leyli və Mecnun" ile "Aslı ve Kerem" operalarında Leyli ve Aslı rollerini başarıyla canlandırmış; sahnemizin "güzel Leylâsı" olarak hafızalarda yer etmiştir. Halk Sanatçısı'nın repertuvarında mugamlar, tasnifler, halk şarkıları, besteci eserleri ve Doğu halklarının şarkıları geniş bir yer tutmaktadır.

Zeynab Xanlarova, her şeyden önce türkülerin eşsiz bir yorumcusu olarak sevilirdi. Onun söylediği şarkılar, muhteşem sahne performansları, sahnede saatlerce yürekten sergilediği canlı yorumlar, coşkulu alkışlar, çiçek yağmuru ve izleyicilerin içten danslarıyla hafızalarımızda yer etti. Dinlediğimiz bütün şarkılar büyük bir sanatçının sesiyle hayat bulurdu.

Hangi birini saksak?... "Reyhan", "Bulaq suyu, dağ havası", "Bəs nə deyim", "Leyla", "Cavanlığım", "Nə qaldı?", "Dünyanın xoşbəxti mənəm dünyada", "Yaşa, yaşa, Azərbaycan", "Azərbaycan–Türkiyə"... Ve daha nice dillerde ezberlenmiş bu mahnılar, hepimizin kanına, canına, ruhuna işlemişti.

²Foto: <https://biographe.ru/znamenitosti/zeynab-hanlarova/?gallery=photo&id=5>

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Zeynəb Xanlarova³

Zeynəb Xanlarova sahnede yalnızca sesiyle değil; bir kadın duruşuyla da var olmuştur. Sanatının merkezine “kadın olmayı” koymuş, hem güçlü bir ses hem de sabırlı bir yürek olmuştur. Her notasının içinde bir kadının saklı hikâyesi vardır. Ve belki de en güzeli, onun sanatının romantik tarafı değil; insan kalbine dokunan, geçmişin yükünü taşıyan ama geleceğe umutla bakan bir romantizm taşımasıdır. Sesiyle ağıt yakmamış, sesini ağıdın ötesine yükseltmiş; sesiyle bir çağrıda bulunmuştur: “Unutma, var ol”- çağrısında. Xanlarova’nın sesini dinlediğimizde, onun yalnızca bir melodi söyleyen bir kadın olmadığını; bir memleketi, bir köyün çığlığını, bir dağın kavgasını, bir vatan parçasının özlemle atan kalp atışını dile getirdiğini hissederiz. Onun sesi, bir melodi kadar geçici değil; bir halkın nefesi kadar kalıcıdır. Dinlediğinde yalnızca bir şarkı değil, bir insanı, bir dağı, bir vatani duyarsın. Bazı sesler vardır... Onları dinlerken sadece kulakların değil, kalbin dinler. Zeynəb Xanlarova’nın sesi işte öyle bir sestir: yanan bir ocağın çıtırtısı kadar sıcak, Karabağ dağlarının rüzgârı kadar özgür, bir annenin duası kadar derin.

³Foto;https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zeyn%C9%99b_Xanlarov

“Söz Değil, Yürek Söyledi: Zeynəb Xanlarova”

Zeynəb Xanlarova⁴

“Sən Mənimsən, Qarabağ” şarkısını söylerken o, yalnızca bir sanatçı değil; şarkının her kelimesinde bir hasret, bir umut, bir direniş taşır. Fakat bu direniş öfkeyle değil, sevgiyle söylenir. Çünkü Zeynəb Xanlarova’nın sesi bir sevgi biçimidir — vatanı sever, insanı sever, sesiyle dünyayı iyileştirmeye çalışır. O şarkıda “Ürəyimsən, Qarabağ” dediğinde, kelimeler bir notadan değil; kalbin tam ortasından çıkar. Sanki kendi yüreğini ikiye böler de yarısını Karabağ’a gönderir. “Sən mənimsən, Qarabağ, ürəyimsən, Qarabağ!” ifadeleri bir aşkın değil, bir vatanın çağrısına dönüşür.

⁴Foto: <https://biographe.ru/znamenitosti/zeynab-hanlarova/?gallery=photo&id=5>

Zeynəb Xanlarova⁵

Bu ses, Karabağ'ın dağlarında kaybolan seslerin, göç eden neşelerin, unutulmayan hikâyelerin ve nihayetinde muhteşem bir zaferin temsilcisidir. Şarkı yalnız bir müzik parçası değil; bir milletin yüreğinde saklanan umuttur, bir coğrafyanın sessiz çığlığıdır. “*Doğma ocağım, isti ana qucağım, vətənim sən, Qarabağ*” dizeleri ise ruhumuza kazınmış bir hatıradır. Her dinleyişte o dağların rüzgârı kulağımıza fısıldar:

“Buradayız, varız, unutmadık.” Her nefesinde toprağın kokusu, her hecesinde göç yollarının tozu vardır. Ama onun yorumu hüznle değil; güçle, gururla, vakarla doludur. Sesi, bir vatanın kalp atışına benzer. Bir yanında incelik, diğer yanında dayanıklılık vardır. Her dinleyişte insanın içine bir sıcaklık çöker

⁵Foto: <https://biographe.ru/znamenitosti/zeynab-hanlarova/>

O, müziğiyle ağlamayı bile onurlu kılar; yıkılmış şehirleri değil, yeniden doğan umutları anlatır. Hem bir annenin sesini duyarsın onda, hem de bir kahramanın duruşunu.

Zeynəb Xanlarova “*Sən Mənimsən, Qarabağ*”ı söylerken aslında yalnızca Karabağ’a değil; kaybedilmiş bir sevdaya kavuşmanın, mukaddes yurda dönmenin sevincini yaşatır. O şarkıyı dinleyen herkes aynı hissi yaşar: Göğsünde ince bir sızı, ama o sızının içinde kıpırdayan büyük bir gurur... Bir kadının sesiyle bir halkın onuru birleşir. O an Zeynəb Xanlarova sahnede değil, kalbimizin tam ortasındadır. Çünkü o yalnızca bir ses değildir — bir kadının kalbinden yükselen bir milletin sesidir.

O sahneye çıktığında yalnız bir şarkı söylemez; bir duygunun, bir direnişin, bir varoluşun hikâyesini anlatır. Bu duruşunda bir asalet, sözlerinde vakar, bakışlarında bir annenin şefkati ve bir savaşçının cesareti vardır. Her notayı söylerken sanki elleriyle bir yara sarar, her nefesinde bir vatanın kalbini okşar. Zeynəb Xanlarova’nın sesinde “kadın olmak” bir zayıflık değil, bir güçtür. O, kadınlığını sesine yükler — kırılğan ama direnen, zarif ama kararlı bir ruhla. Sesi kimi zaman incelir, kimi zaman yükselir; ama hiçbir zaman kaybolmaz. Çünkü o ses, bir ulusun içinden yükselen bir dua gibidir. Bu seste aşk da vardır, hüznün de; ama en çok saygı vardır — insana, toprağa, geçmişe...

Zeynəb Xanlarova’nın sesiyle Azerbaycan mugamı daha içli, halk türküsü daha derin, vatan sevgisi daha sıcak hâle gelmiştir. O, sahnede her zaman bir kadın gibi zarif, fakat bir dağ gibi güçlü kalmıştır. Bir röportajında, “*Ben sahneye çıktığımda Azerbaycan’ı taşıyorum.*” demişti. Bu söz, onun sanatının özünü anlatır. Çünkü Zeynəb Xanlarova için şarkı söylemek yalnızca ses çıkarmak değil; yüreğiyle var olmaktır. Sanatını bir süs gibi değil, bir sorumluluk gibi taşımaktır.

Bugün hâlâ sesi duyulduğunda, Karabağ’ın dağları yankılanır, Bakü’nün sokaklarında eski bir umut yeniden uyanır. Onun sesinde hem geçmişin izleri

hem de geleceğin nefesi birleşir. “Ürəyimsən, Qarabağ” dediği o şirin kelimedede gizlice “Siz mənimsiniz, Türk elləri” der. Böylece her notasına Orta Asya’nın rüzgârı, Kafkas dağlarının sabrı, Anadolu’nun duası karışır.

Böylece Zeynəb Xanlarova’nın sesi, vatanın kalbini birleştiren bir sestir. O, sahnede sadece bir sanatçı değil; Türk kadınının asaletini, zarafetini ve gücünü taşıyan bir simgedir.

BİR Ses, BİR Mİllet:

Zeynəb Xanlarova’nın Kalbinden Türk Dünyasına

Zeynəb Xanlarova⁶

Zeynəb Xanlarova, Azərbaycan’ın sesinden öte, Türk dünyasının kalbinde yankılanan bir duygudur. O ses, hepimizin yüreğidir. Zeynəb Xanlarova yalnızca bir sanatçı değil; Türk dünyasının kalbinden yükselen bir duadır. Bugün “Sən

⁶Foto: <https://olke.az/maqazin/406168/xalq-artisti-89-u-sessiz-sedasiz-qarsiladi/>

Mənimdən, Qarabağ’ı dinleyen bir Kazak, bir Kırgız, bir Türkmen ya da bir Anadolu insanı aynı şeyi hisseder: O ses hepimizin yüreğidir.

Ve belki de bu yüzden Zeynəb Xanlarova’nın sesi zamanla değil, kalple ölçülür. Onun her şarkısı, her nefesi, her bakışı aynı hakikati söyler: *“Ben yalnız Azərbaycan için değil, bütün Türk evlatları için şarkı söylüyorum.”*

Bu ses dünyanın her ülkesini dolaşdı adını duyurdu ve Azərbaycan müziğini yaygınlaştırdı.

Zeynəb Xanlarova⁷

⁷Foto: <https://biographe.ru/znamenitosti/zeynab-hanlarova/?gallery=photo&id=5>

Zeynəb Xanlarova, okuduğu her şarkıda içeriden gelen o sesi — bir milletin yüreğinden yükselen o kadim nefesi — duyurdu:

“Ürəyimsən, Türk dünyası...”

“BirGüneş” Dergisi’nden Türk Dünyasının Gönül Elçisine Bir Selam...

Türk dünyasının ezgileriyle büyüyen, sesiyle kalplerde taht kuran, kültürümüzün zarif sesi Zeynəb Xanlarova’yı saygı ve sevgiyle selamlıyoruz!

Sanatımıza ve milletimize kazandırdığınız eşsiz eserlerle, adınızı sadece Azərbaycan’ın değil, tüm Türk dünyasının gönül haritasına altın harflerle yazdırdınız. Bugün, Karabağ Zaferi vesilesiyle sizi gönülden kutluyor; bu kutlu günde sizinle aynı coşku ve gururu paylaşıyoruz.

Dualarımız, iyi dileklerimiz sizinle... Sağlık, huzur ve gönül ferahlığı her daim sizinle olsun!

O güçlü ve asil sesinizde hep zafer şarkıları yankılsın, sevdanız halkla, kalbiniz milletle olsun!

Sevgiyle, saygıyla...

Türk dünyasının Zeynəbi’ne selam olsun!

BirGüneş Dergisi

Güneş Yılmaz

“Türk Dili Ailesi Günü” – 15 Aralık

Türk dili ailesi, geniş bir coğrafyaya yayılan ve tarihsel süreç içerisinde farklı kültürel etkileşimlerle biçimlenen bir dil topluluğunu ifade eder. Bu dil ailesinin tarihsel sürekliliği, dil içi çeşitliliği ve kültürel taşıyıcılığı, onu yalnızca bir iletişim sistemi olmaktan çıkarıp kolektif bir kimlik yapısına dönüştürmektedir. “15 Aralık’ın Türk Dili Ailesi Günü” olarak değerlendirilmesi, bu geniş dil topluluğunun tarihsel ve kültürel bağlamının görünür kılınmasına, çağdaş tartışmalar içerisinde farklı boyutlarıyla incelenmesine olanak sağlar. Bu gün, Türk dillerinin hem bilimsel açıdan incelenmesi hem de toplumlar arası kültürel farkındalığın artırılması açısından sembolik bir alan oluşturur.

Türk dili ailesinin kökeni, Proto-Türkçe olarak adlandırılan ve erken dönemlerde geniş bozkır kuşağında şekillenen bir ana dile dayanır. Bu temel yapı, tarihsel göç hareketleri ve sosyopolitik oluşumlar sonucu zamanla dallanarak farklı dil gruplarına ayrılmıştır. Oğuz, Kıpçak, Karluk, Sibirya ve Halaç gibi temel kollar, hem coğrafi koşullar hem de toplulukların kültürel etkileşimleri nedeniyle kendine özgü dilsel özellikler geliştirmiştir. Orhun Yazıtları’ndan itibaren izlenebilen yazılı gelenek, Türk dilinin düşünce biçimlerini, devlet yapısını ve toplumsal düzenini ortaya koyan en önemli tarihsel kaynaklar arasında yer alır. Bu yazıtlar, Türk dili ailesinin yalnızca dilsel değil, aynı zamanda sosyokültürel sürekliliğini de belgeleyen bir niteliğe sahiptir. Dil ve kimlik ilişkisinin Türk dünyası açısından taşıdığı anlam, dilin ulusal ve topluluk kimliklerinde belirleyici bir unsur olmasıyla yakından bağlantılıdır. Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe, Uygurca, Tatarca ve diğer Türk dilleri, farklı siyasi ve toplumsal yapılara sahip olmalarına karşın ortak bir tarihsel kökten beslenir. Bu diller arasında görülen yapısal benzerlikler, ortak bir kültür mirasının izlerini taşıırken; farklılaşmalar ise tarihsel gelişimin doğal sonucunu yansıtır.

“Türk Dili Ailesi Günü” bağlamında bu bağların ele alınması, toplulukların karşılıklı anlayışını güçlendiren bir kültürel farkındalık oluşturur.

Çağdaş dünyada Türk dillerinin bulunduğu konum, hem fırsatlar hem de riskler barındırmaktadır. Geniş coğrafi yayılım, dilsel çeşitliliği artırırken, küreselleşme süreçleri bazı alt lehçelerin kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, dijital iletişim teknolojilerinin gelişmesi, Türk dilleri arasındaki temasın artmasına olanak sağlamaktadır. Ortak çevrimiçi platformlar, uluslararası eğitim projeleri ve karşılaştırmalı dil çalışmaları, dil ailesinin sürekliliğine katkı sunan önemli araçlar arasındadır. Bu bağlamda 15 Aralık, yalnızca sembolik bir anma günü değil, aynı zamanda Türk dili ailesinin güncel durumuna dair bilimsel çalışmaların hızlandırılmasına yönelik bir farkındalık çağrısı niteliği taşır.

Türk dillerinin korunması, yalnızca akademik bir gereklilik değil; aynı zamanda kültürel sürdürülebilirliğin önemli bir parçasıdır. Her bir dil ve lehçe, ait olduğu topluluğun tarihsel deneyimlerini, kültürel hafızasını ve yaşam biçimini yansıtır. Tehlike altındaki Türk lehçelerinin derlenmesi, sözlük ve gramer çalışmalarının desteklenmesi, karşılaştırmalı dilbilgisi projelerinin çoğaltılması bu açıdan büyük önem taşır. Ayrıca genç kuşakların dil bilinciyle yetişmesi, kültürel devamlılığın güvence altına alınmasını sağlar. Bu nedenle Türk Dili Ailesi Günü, dil çeşitliliğinin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması için kolektif bir sorumluluk hatırlatması olarak değerlendirilebilir.

Kültürel birlik açısından Türk dili ailesi, ortak anlatı geleneğinin sürdürücüsüdür. Manas, Dede Korkut ve Köroğlu gibi köklü destanlar; benzer semboller, motifler ve anlatım biçimleri üzerinden Türk dünyasının ortak kültür kodlarını görünür kılar. Bu ortaklıklar, dilsel akrabalığın kültürel alanlardaki etkisini güçlendirir. Çağdaş dönemde bu ortak mirasın dijitalleştirilmesi, araştırma kurumları arasında işbirlikleri kurulması ve ortak akademik yayın politikalarının geliştirilmesi kültürel bütünleşmeyi destekleyici unsurlar arasında yer alır.

Geleceğe yönelik perspektifte Türk dili ailesinin bilim, teknoloji ve dijital iletişim alanlarında daha aktif bir rol üstlenmesi hedeflenebilir. Ortak terim çalışmaları, yazılım yerelleştirme projeleri, çok dilli dijital kütüphane sistemleri ve terminoloji birliği çabaları, dilin modern yaşamda daha yaygın ve işlevsel bir konum almasına katkı sağlar. Bu tür girişimlerin desteklenmesi, Türk dillerinin yalnızca tarihsel bir miras değil, aynı zamanda çağdaş dünyanın üretken bir parçası olduğunu teyit eder.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında “15 Aralık’ın Türk Dili Ailesi Günü!” olarak ele alınması, tarihsel belleği güçlendiren, kültürel etkileşimi artıran ve dilsel sürdürülebilirliği destekleyen önemli bir bilinç alanı yaratmaktadır. Türk dili ailesinin zenginliği, yalnızca geçmişle ilgili bir konu değil; geleceğe dair stratejik bir potansiyeldir. Bu potansiyelin korunması, geliştirilmesi ve bilimsel çerçevede işlenmesi, hem kültürel bütünlüğü hem de dilsel çeşitliliği destekleyici bir yaklaşım sunar . Hayırlı olsun!

Zakir Safaroğlu

ZAFER DESTANI

QƏLƏBƏ

SEVİNCİ

Dindi alovlu mərmilər,
Bir möhtəşəm ocaq çatdım.
Lərzəyə gəldi dağ-dərə,
Aləmi bir yerə qatdım.
Dırmandım üzü yuxarı
Qədəm-qədəm, addım-addım.

RAFİQ YUSİFOĞLU

Gözün aydın, Murov dağı,
Axır ki, zirvənə çatdım...
Sərilib dığa-mığalar
ordumuzun ayağına,
Yurdumuzun oğulları
dönüb elin dayağına,
Zirvələrdə dalğalanan
Azərbaycan bayrağına,
Düşmən baxır
yana-yana,
qorxa-qorxa,
maddım-maddım...
Qoyardımı talasınlar Vətənin
bol sərvətini?
Zəfərlərin sevincini qələbənin
şərbətini
Mən ləzzətlə daddım, daddım,
Min ləzzətlə daddım, daddım!
Şükürlər sənə İlahi,
Axır ki, murada yetdim,
Axır ki, arzuma çatdım...
Sönmüş ocağın yerində

Bir möhtəşəm tonqal çatdım!

TANRI TÜRkü QORUSUN!

Rafiq Yusifoğlu

Ulduzumuz, ayımız
Göydə bir sayrışanda,
Qələbə sevincimiz
Kükrəyəndə, daşanda,
Dilində haqqın adı
Düşmənlə vuruşanda
Bilərmisoyuq, bürkü? –
Tanrı qorusun türkü!
Qəlbində iman nuru,
O, gələndə qaçar şər, –
Qədəm basdığı yerdə
Ab-hava, ruh dəyişər,
Namərdliklə işi yox,
Haqq uğrunda döyüşər,

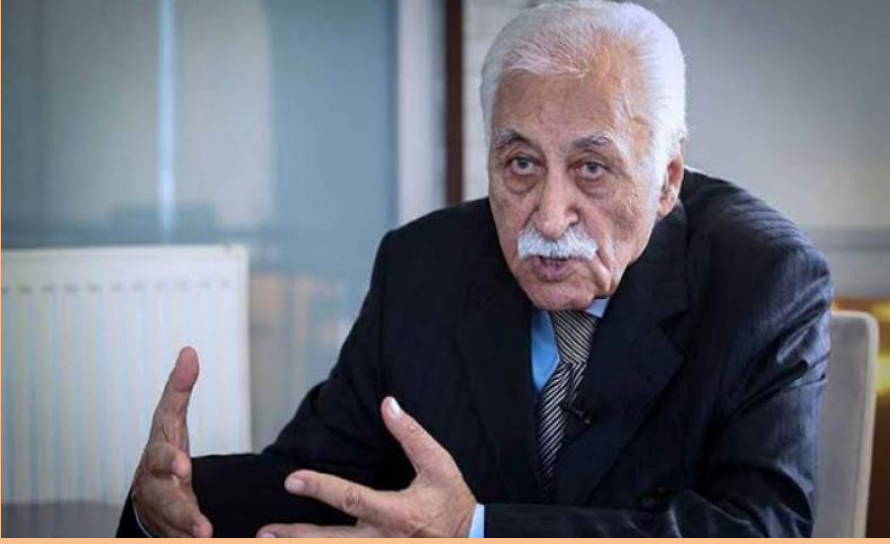
İgid oğulların var,
Aslanlar qabağında
Neyləyər çaqqal, tülkü? –
Tanrı qorusun türkü!
...Qardaşlıq göylərində
Yellənir qoşa bayraq,
Kim bizə bata bilər,

O, bilməz qorxu-hürkü, –
Tanrı qorusun türkü!
Dosta qapısı açıq,
Düşməni it tək qovar,
Xalqına xor baxanın
Bəbəklərini ovar,
Din-iman sahibidir,
Göz üstündə yeri var,
Ona dostdursa hər kim, –
Tanrı qorusun türkü!
Bayrağımız yellənir
Uca Murov dağında,
Gözün aydın, ulu yurd,
Qələbəmiz yaxında!

Yolumuz, yönümüz haqq?
Eyni ürək, eyni qan,
Eyni millət, eyni xalq,
Eyni dil, eyni türkü, –
Tanrı qorusun türkü!.

1. Rafiq Yusifoğlu. Zəfər dastanı. Şeirlər. Bakı, ADPU nəşriyyatı, 2021. - 280 səh s.119: 122

Yavuz Bülent Bâkiler¹'in “Azerbaycan Yüreğimde Bir Şahdamardır” Şiirinde Azerbaycan Sevgisi ve Türk Dünyası Bilinci

Yavuz Bülent Bâkiler, 1936 yılında Sivas'ta doğmuş Türk şairi, yazar ve fikir adamıdır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş; uzun yıllar devlet radyosu ve televizyonunda görev yapmıştır. Şiirlerinde vatan, millet, Türk dünyası ve insan sevgisi temalarını işlemiş; edebî kişiliğiyle Bahtiyar Vahabzade, Mehmet Akif Ersoy ve Arif Nihat Asya çizgisini sürdürmüştür. En tanınmış eserleri arasında *Bir Gün Baksam Ki Gelmişsin*, *Duvak* ve *Harman* adlı şiir kitapları yer alır. Yavuz Bülent Bâkiler, 28 Eylül 2025 tarihinde 89 yaşında vefat etmiştir.

Türk dünyası edebiyatının en duygulu ve en millî seslerinden biri olan Bâkiler, şiirlerinde yalnız Anadolu'yu değil; bütün Türk yurtlarını —özellikle Azerbaycan'ı— bir gönül coğrafyası olarak işler. “*Azerbaycan Yüreğimde Bir Şahdamardır*” şiirinde, Azerbaycan'ı hem bir kardeş yurt hem de kendi ruhunun ayrılmaz bir parçası olarak anlatır.

Şair Azerbaycan Hakkında...

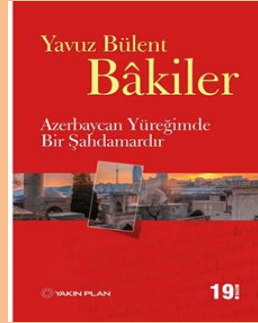
*Azerbaycan, yüreğimde bir şahdamardır,
Sızlar, sızlar, kanar durur!
Ne zaman seni ansam, bir türkü başlar içimde,
“Çırpınırdın Karadeniz” olur sesim, nefesim!...*

“*Şahdamar*” insan hayatının en önemli damarıdır; kalp ile beyin arasındaki canlılık köprüsüdür. Bâkiler, bu benzetmeyle Azerbaycan'ı Türk milletinin hayat damarı olarak görür. Azerbaycan'ın acısı, şairin kendi yüreğinde sızılarak yankılanır. Bu dizelerde ortak

kaderiağırlığı işlenir. Aras Nehri'nin iki yakasında kalan kardeş yurtların ayrılığı, Bâkiler'in dizelerinde fiziksel bir sınır değil, derin bir yürek yarasıdır. "Bir yanım Aras boylarında dolaşır, bir yanım Bakü sokaklarında ağlar" anlamını taşıyan ifadeler, şairin içsel bölünmüşlüğü, özlemini ve birleşme arzusunu simgeler.

Ortak Kültür ve Kardeşlik Bîlinci

Bâkiler'e göre Azerbaycan yalnız bir ülke değil; ortak kültürün, ortak tarihin ve ortak kaderin adıdır. Şiirde geçen "*Çırpınırdın Karadeniz*" türküsü bu nedenle özellikle anlamlıdır; çünkü bu türkü, Azerbaycan'ın istiklal mücadelesi sırasında tüm Türk dünyasının ortak duygusu hâline gelmişti. Şairin türkü için "sesim, nefesim" demesi, kardeşliğin onun için bir nefes gibi hayatın özü olduğunu gösterir. Bâkiler'in şiirinde temel temalar kardeşlik, vatan sevgisi, millî birlik, hasret ve kader ortaklığıdır. Üslubu lirik, içten ve sade bir söyleyişe dayanır. Ağır edebî sanatlardan çok duygu yoğunluğu öne çıkar; bu da şiirlerinin hem halkın hem de aydınların gönlüne ulaşmasını sağlar. Şairin romantik-milliyetçi çizgisi, Mehmet Emin Yurdakul ve Arif Nihat Asya'nın çağdaş bir devamı niteliğindedir. Millî duygu, coşkulu bir lirizmle birleşir ve ortaya Türk dünyasının gönül sesini taşıyan güçlü bir şiir anlayışı çıkar.

Yavuz Bülent Bâkiler, "*Azerbaycan Yüreğinde Bir Şahdamardır*" şiiriyle yalnızca bir ülkeye değil, bütün Türk milletine bir gönül çağrısı yapar. Onun için Azerbaycan, "öteki" değil, bizzat "kendisidir". Bu dostluk, Bâkiler'in Azerbaycan'a ve genel olarak Türk dünyasına duyduğu sevginin şiirlerinde daha da derinleşmesini sağlamıştır. Yavuz Bülent Bâkiler, çağdaş Türk edebiyatında Türk birliği ve kardeşliği temasını en içten biçimde işleyen şairlerdendir. Onun şiirlerinde millî duygu yalnızca coğrafi bir sınırla sınırlı değildir; Türk'ün yaşadığı her yer, şairin yüreğinin bir parçasıdır. Bu anlayışın en güçlü örneklerinden biri de "*Azerbaycan Yüreğinde Bir Şahdamardır*" adlı şiiridir. Yavuz Bülent Bâkiler, 1990'lı yıllarda birçok kez Azerbaycan'a gitmiş; orada Bahtiyar Vahabzade, Mehmet Araz, Halil Rıza Ulutürk gibi tanınmış Azerbaycan şairleriyle tanışmıştır. Özellikle Bahtiyar Vahabzade ile kurduğu dostluk, onun şiir dünyasında derin izler bırakmıştır. Vahabzade'nin "*Ayrılık*" şiiri ile Bâkiler'in "*Azerbaycan Yüreğinde Bir Şahdamardır*" şiiri aynı duygunun iki farklı sesidir. Vahabzade, Aras'ın iki yakasını ayıran sınırı bir gözyaşıyla anlatırken, Bâkiler bu ayrılığı "*şahdamar*" benzetmesiyle ifade eder. Bu benzetme, her iki şairin ortak düşüncesini yansıtır: Türkiye ile Azerbaycan, ayrı devlet olsalar da tek millettir. Şiirin ana teması kardeşlik, ayrılığın acısı ve yeniden birleşme umududur. Şair, Azerbaycan'a duyduğu sevgiyi neredeyse fiziksel bir acı gibi yaşar: "*Yüreğimde bir şahdamardır, sizler, sizler, kanar durur.*" Bu tekrarlar, duygunun şiddetini artırır ve şiire ağıt havası verir. Şahdamar, Türk dünyasının ortak kan bağı ve yaşama kaynağıdır. Aras Nehri, kardeş halkların arasına çizilmiş yapay bir sınırdır. "*Çırpınırdın Karadeniz*" ise Türk milletinin özgürlük türküsü, ortak kimlik sembolüdür; bu nedenle şair için "sesim, nefesim"dir. Bâkiler'in dili yalın ama yoğun bir duygu taşır. Ağır edebî sanatlar yerine içten bir lirizmi tercih eder. Kelimeleri yorucu değildir, fakat derindir; okuyucuda sıcak bir millî

bilinç uyandırır. Bâkiler için Azerbaycan yalnız bir “ülke” değil, imanla sevilen bir vatandır. Onu Türklüğün kalbi, millî birliğin sembolü olarak görür. Şiirdeki “kanar durur” ifadesi, sürekli yaşayan bir sevgiyi anlatır: Ne kan durur, ne sevgi diner; çünkü bu bağ ilahî bir kader gibidir. “*Azerbaycan Yüreğimde Bir Şahdamardır*” şiiri, Yavuz Bülent Bâkiler’in Türk dünyasına bakışının özeti niteliğindedir. Şair, Azerbaycan’ı kendi şahdamarı olarak tanımlayarak Türk milletinin bölünmezliğini vurgular. Bahtiyar Vahabzade ile dostluğu da bu duyguyu pekiştirmiş; iki şair iki ayrı ülkenin sesi olsa da aynı yüreğin nefesi olmuştur. Bu şiir, edebiyatımızda millî duyarlılığın ve gönül birliğinin en zarif örneklerinden biridir. Yavuz Bülent Bâkiler, Türk dünyasının manevi ve kültürel bütünlüğüne inanan bir şairdir. Şiirlerinde Türkiye sınırlarının ötesine taşan bir Türkçülük ve kardeşlik bilinci vardır. Bu bilincin en samimi tezahürlerinden biri, “*Azerbaycan Yüreğimde Bir Şahdamardır*” şiiridir. Şair, Azerbaycan’ı bir “vatan parçası” değil, kendi kalbinin bir damarı olarak görür. Bu bakış açısı, onun Bahtiyar Vahabzade gibi Azerbaycanlı fikir ve sanat adamlarıyla kurduğu samimi bağlarla daha da güçlenmiştir. Yavuz Bülent Bâkiler’e göre Azerbaycan, Türk milletinin gönlünde sıradan bir coğrafya değil, yaşamsal bir bağdır. “*Azerbaycan Yüreğimde Bir Şahdamardır*” şiirinin başlığında yer alan “*şahdamar*” metaforu, Azerbaycan’ın Türk dünyası içindeki hayatı önemini ve Türk milletiyle kurduğu varoluşsal ilişkiyi ifade eder (Bâkiler, 2012). Bâkiler’e göre Azerbaycan, Türk’ün kalbinden beynine giden damardır; bu bağ koparsa milletin bilinci de zayıflar. Bu bakış açısı, yalnız bir ülke sevgisi değil, bir varlık ortaklığı duygusudur. Şair, Aras Nehri’nin iki yakasındaki halkları “aynı kanın iki damlası” olarak görür; “*Bir yanım Aras boylarında dolaşır, bir yanım Bakü sokaklarında ağlar...*” dizeleri bu ayrılığın manevi acısını gösterir. Yavuz Bülent Bâkiler, 1990’lı yıllarda yaptığı Azerbaycan seyahatlerinde Bahtiyar Vahabzade ile sık sık görüşmüş, onunla derin bir fikir dostluğu kurmuştur (Yılmaz, 2015). Her iki şair de Türk dünyasının bir bütün olduğu düşüncesini paylaşır. Vahabzade’nin ünlü *Gülüstan* şiiri Azerbaycan’ın ikiye bölünmüşlüğüne dile getirirken (Vahabzade, 1981), Bâkiler’in “*Azerbaycan Yüreğimde Bir Şahdamardır*” şiiri bu bölünmüşlüğe Türkiye’den yükselen güçlü bir ses niteliğindedir. Böylece biri Aras’ın doğusundan, diğeri batısından aynı feryadı dile getirir. Vahabzade “bir millət, iki dövlət” düşüncesinin teorik temelini atan şairlerden biri olarak görülürken (Kafkasyalı, 2010), Bâkiler bu ideali şiirsel bir sevdaya dönüştürmüştür. Bâkiler’in üslubu, millî lirizmin halk diliyle birleştiği sade ama derin bir anlatım taşır. Ağır süslemelere başvurmaz; duygusunu doğrudan ve içten bir Türkçe ile ifade eder (Yılmaz, 2015). Şiirinde kullandığı imgeler —“*şahdamar*”, “*Aras*”, “*Çırpınırdın Karadeniz*”— ortak Türk kültürünün simgesel unsurlarıdır. Şiirin ses ritmi, ağıt ile türkü arasında bir geçiş gösterir. “*Çırpınırdın Karadeniz*” göndermesi, halk müziği tınısını metne taşır; böylece okur, şiiri adeta bir türkü dinliyormuş gibi duygusal bir ritimle hisseder. Yavuz Bülent Bâkiler, bu şiiriyle yalnızca bir kardeş halkı anmakla kalmaz; Türk dünyasının ortak hafızasını da dile getirir. Hem Bâkiler hem Vahabzade, şiiri millî vicdanın sesi hâline getirmiştir. Birinin yüreğinde Aras’ın doğusu, diğerrinin yüreğinde batısı vardır; fakat her ikisinin de sesi aynı damardan, Türk’ün şahdamarından yükselir.

1.Foto:<https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/sair-ve-Bâkiler>,

2. Foto: <https://www.kitapyurdu.com/kitap/>

Y. B. (2012). *Şiirler. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.*

Kafkasyalı, A. (2010). Bahtiyar Vahabzade ve Türk dünyası şiiri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 10(2), 45–62.

Vahabzade, B. (1981). *Gülüstan*. Bakü: Yazıcı Yayınları.

Yılmaz, M. (2015). Yavuz Bülent Bâkiler’in şiirlerinde Türk dünyası bilinci. *Türk Kültürü ve Edebiyatı Dergisi*, 5(1), 89–104.

BİR GENERALİN DEĞİL BİR MİLLETİN HİKAYESİ

POLAD HƏŞİMOV

Bazı insanlar vardır; doğdukları gün kaderleri onlara fısıldar: “Senin yolun sıradan olmayacak.” Polad da öyle doğmuştu. Ne çocukluğu ne gençliği tamamen kaygısızdı. İçinde taşıdığı yükü, hayata karşı sessiz bir meydan okuyuşu vardı. Büyüdü, büyüdükcə de içindeki sorumluluk hissi, şefkati dövmeyen ama gerektiğinde savaşılan karakteri de büyüdü. Asker olmak onun için bir iş değildi — bir ses, bir çağrıydı. Kimse söylemədi ona “Vətən sənə möhtacdır.” O, özü duydu. Çünki bəzən insanı ordular çağırmaz... torpaq çağırar. Toprağın sessizliyi içinde bir ad yankılanıyor — “Polad”. Bir generalin değil, bir evin babasının, bir öğrencinin, bir kız çocuğunun gözündeki güvənin adı. Polad Həşimov... 2 Ocak 1975'te Azərbaycanda başladı hayatı... 14 Temmuz 2020'de Tovuz'un sınır hattında “Vətən”in uğruna verdiyi en büyük bedeli ödedi.

Ama onun hikəyesi yalnızca bir cephə çizgisi değil; bir insanın iç dünyasında çalkalanan fırtınalarla da yazıldı...

Cephede sabah.....Dumanın içinden yükseldi adeta. Bir kurtuluş hikəyesinin en sakin anında kendini hazırladı: harıl harıl atan kalp, tekbirler, top atışları...

Ama dahası vardı

Foto: https://az.wikipedia.org/wiki/Polad_H%C9%99%C5%9Fim

.— o yalnız bir asker değildi; kızı için, eşi için gururdu, oğulları için örnekti. Korku geldi. “Evime dönemezsem...” diye geçen bir iç ses vardı. Ama daha güçlüydü bir başka ses: “Dönmek değil, korumak görevim.”
Ve o sesle bekledi sabahı...

Adını Toprağa değil Milletin Yüreğine yazan Adam

...Cephede insan ölümü değil, sessizliği duyar.

Bir kurşun sesi, bir patlama sesi... bunlar alışılan seslerdir.

Asıl acı olan, “Geri döneceğiz, değil mi komutan?” diye soran askerin bakışıdır...

14 Temmuz 2020 sabahı...

Bazı sabahlar diğer sabahlara benzemez. Gökyüzü aynı görünür, ama kader başka yazılır.

O gün gök gülemedi, rüzgâr bağırmadı. Sanki dünya onun sessizce aramızdan ayrılmasına saygı duruşunda durdu. Bir patlama sesi duyuldu. Ve tarih kesildi. Polad yere düşmedi. Çünkü bazı insanlar yere değil, milletin kalbine düşer.

Sabah henüz tam doğmamıştı. Tovuz'un tepeleri üzerinde, günün ilk ışıklarıyla birlikte yavaşça yükselen bir sis vardı. Rüzgâr inceydi, fakat taşıdığı koku ağırdı: barut, toprak ve bekleyen kader. Komutan çadırında uyumuyordu. Zaten günlerdir uyku ile uyanıklık arasındaki çizgi çoktan silinmişti. Polad sessizdi. Sessizlik bazen korku değil, seçimdir. Bir asker, çadırın girişine yanaştı.

Foto: <https://memorial.az/en/qehremanlarimiz/338>

Adımlarında tereddüt değil, güven vardı:

— Komutanım... birlik hazır. Polad başını kaldırdı. Birkaç saniye boyunca askerin yüzüne baktı. Sanki yüzünde sadece bir askerin değil, bütün bir gençliğin bakışı vardı. Sanki ona "Bizi sen korursan güvendesiniz" diyorlardı.

— Hazır olan biz değiliz, oğlum. Hazır olan torpaqdır. Biz yalnızca ona yaraşmağa çalışırız.

Dışarı çıktığında sabah artık başlamıştı. Arazinin sessizliği, her an bir patlamayla bozulmaya hazır bekliyordu. Polad, mevzilere doğru yürürken askerler ayağa kalktı. Hiçbiri selam vermedi, komutan da istemedi. Çünkü o an, selamın değil, birlikteliğin zamanıydı.

Bir asker, gözlerinde çocukça bir korku kalıntısıyla yaklaştı:

— Komutanım... bugün biraz farklı hissediyorum.

Polad durdu. O an yüzünde ne korku, ne gülümseme vardı. Yalnızca anlayan bir bakış.

— Farklı hissediyorsan, bu normal. Korkmak, kaçmak demek değil. Korkmayan insan ya delidir, ya da ölüdür.

Son cümleyi söylerken kendi içine bir şey saplandı. Ama sesini titretmedi.

Top sesleri ilk önce uzaktan geldi. Sonra yaklaştı. Sonra gökyüzü konuştu, toprak cevap verdi. Büyük patlama gelmeden bir anlık sessizlik oldu.

Polad o an başını kaldırdı. Gökyüzüne değil, sanki geleceğe baktı. Arkasında bıraktıklarını düşündü: kızının gülüşünü, annesinin dua ederken ellerinin titreyişini, evin kapısından çıkarken içinden geçen o cümleyi:

“Dönersem yarım kalırım. Dönmezsem tamamlanırım.”

İşte o anda top mermisi düştü. Yer sarsıldı. Zaman durdu. Gözlerdeki bütün anılar bir anlığa ışık olup parladı. Ve o an, Polad yere düşmedi...

Bir milletin omuzlarına yükseldi...

Bir Annenin Yarası Bir Vetenin Gururu

...Bir anne için oğul, evdeki səs değildir sadəcə. Evde duyulan ayak sesi, bayramda kapıdan giren ilk gülüş, evdən çıxanda arxada qalan boşluqdur. Polad'ın anası da oğlunu böylə bilirdi: Her dönüşü sevinç, her gidişi sessiz bir yasın başlangıcıydı. Polad evden çıkmadan önce kapıda ayakkabılarını giyərken, annesi her defasında eyni şeyi hissederdi: Bir səs içindən yüksəlirdi — “Dayan, qoyma getsin.” Ama başka bir səs daha: “Ana, sənin qorxun oğlunun yolunu kəsməsin.”

Savaş yalnız cephədə olmaz... bir anne yurəğinin içində sessiz, görünməyən, ama bitməyən bir savaş vardır.

Ve o gün gəldi. 14 Temmuz....

Kapı çalınmadı. Nezaketlə verilmiş bir xəbər deyil, çöken bir dünya gəldi.

Komandan paltolu, gözləri dolu adamlar evin girişində dayananda, anası artıq anlamışdı. İnsan bəzən xəbəri duymadan hisseder.

— Ana... səbirli ol.

Bu söz “Oğlun yoxdur” deməkti.

Kadının dizləri titrəmədi. Səsi çıxmadı. Çünki bir ana yıkılmaz... yıkılırsa ev yıkılır. Sadəcə dudakları kırırdadı:

Foto: <https://qafqazinfo.az/news/detail/polad-hesimovun-dogum-gunudur-387173>

— Mən balamı torpağa vermirəm... torpaq balama qovuşur. O an ağlamadı. Anne gözyaşı bəzən dıxa akmaz, içinə gömülür. İlk gözyaşı, oğluyla arasına

değil, dünyayla arasına düşer. Gece oldu. Ev doldu. Bayraq gəldi. İnsanlar geldi, sözlər geldi,

"Başın sağ olsun" geldi... ama oğul gelmedi. Semaye ana oturdu. Polad'ın

sandalyesi boştu ama hâlâ sanki o sandalye onun bedeninin ağırlığını saklıyordu.

Ellərini sandalyenin arxasına qoydu... sanki oğlunun kürəyini oxşayırdı.

Annenin içi o anda iki parçaya bölündü. Bir parçası dedi:

“Balamı istiyirəm.”

Diğər parçası dedi:

“Balan yox, bir millətin Poladı var.”

İşte anne olmak budur:

Kayıpla gurur arasında, acıyla onur arasında susan en derin varlık olmak.

Gecenin sonunda kadın yavaşca yerinden kalktı, o boş sandalyeye doğru eğildi

ve fısıldadı:

— Bən səni itirmədim, balam... Bən səni paylaşdım.

Bu evdən getdin, amma bu millətin evinə girdin.

Ve o anda gözyaşı aktı.

Çünkü bazen insan ölmeden ölmez...

Ama an

ne, oğluyla birlikte yeniden doğar.

BİR ADAM ÖLÜR, BİR MİLLET UYANIR

Foto: <https://report.az/herbi-xeberler/general-mayor-polad-hesimov-defn->

Bursa’da akşamüstüydü. Gökyüzü yanmış bakır rengindeydi, sanki güneş bile biraz daha ağır batıyordu. Parkın girişinde iki bayraq yanaşı dalğalanırdı: biri ay-ulduzlu qırmızı, biri ay-ulduzlu mavi. Rüzgar ikisini ayrı ayrı değil, birlikte sallıyordu.

Foto: <http://sumqayit-ih.gov.az/az/news/715.htm>

Parkın tabelasında yazan isim sessizce parlıyordu:

“Şəhid Tümgeneral Polad Həşimov Parkı”

O gün oraya üç kişi geldi:

Annesi...

Kızı...

Ve kolay ağlamayı sevmeyen bir milletin kalbini taşıyan insanlar .Anne yavaş adımlarla yürüdü. Ne gözyaşını gizledi, ne acısını gösterdi. O artık yalnız bir ana deyildi — **bir milletin annesi** olmuşdu.

Kızı, tabeləyə uzun süre baktı.

Bir anda anladı:

“Atam ölmədi. Atam böyüdü.”

Yan tarafta bir Türk çocuk top oynuyordu. Tabeləyə baxdı, adını oxuya bilmədi. Babası gəldi, əlini omzuna qoydu və yavaşca dedi:— Oğlum... bu adda bir abi var.

— Nerede şimdi baba?

— Bizim için öldü. Ama gördüğün gibi... hâlâ burada. Çocuğun gözləri büyüdü.

— O zaman ölmemiş baba. Ölənlər geride iz bırakmaz ki.

Bursa'nın Osmangazi ilçesinde, Demirtaş Cumhuriyet Mahallesi'ndeki park, Polad Həşimov'un adını taşıyor. Foto: tdbb.org.tr+1

Tam o anda, anne diz çöktü. Toprağı elleriyle yokladı, sanki oğlunun yüzünü okşar kimi. Yavaşca fısıldadı: — Mən səni torpağa vermədim, balam... Torpaq səni millətə verdi. Kızı yanına çöktü. Onu ağlatan acı değil, anlamaktı. Çünki bazen bir insanın ölümü, bir qız çocuğuna babasını, amma bir millete oğlunu verir. Rüzgar biraz daha esti. İki bayrak yine birlikte dalğalandı. Ve o an

Foto: <https://metbuat.az/news/1385968/sehid-general-mayor-polad-hesim>

— hiçbir söz, hiçbir ağıt, hiçbir marş — o sessizliğin gücünü geçmedi. Çünkü orada, bir parkta, bir tabelenin üstünde yazan isim, artık kağıt üzerinde değil, iki xalqın yaddaşında yaşıyordu. Bir general torpağa düşmüştü. Ama onun ardınca bir millet ayağa kalkmışdı. Ve hekayə bitmedi. Çünkü bəzən bir adam ölür... Amma ölüm onun sınırı olmaz.

O gün Polad getdi. O gündən sonra Polad çoxaldı. Bir dünya oldu POLAD...

Güneş Yılmaz

F İ L M

“TAĞIYEV: NEFT”

Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in Hayatı Sinema Perdesinde

20.yüzyıl Azerbaycan tarihinin en önemli şahsiyetlerinden biri olan Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in hayatı, etkileyici bir sinema projesiyle izleyicilerle buluşmaya hazırlanıyor. Bu film projesi, yalnızca bir biyografik anlatı değil; aynı zamanda Azerbaycan'ın ulusal kimliğini, bağımsızlık fikrini ve kültürel hafızasını pekiştirmeye yönelik anlamlı bir adımdır. Tağıyev, halkına olan bağlılığı, hayırseverlik faaliyetleri ve milli düşünceye katkılarıyla tanınan öncü bir şahsiyettir. Onun en büyük hedeflerinden biri Azerbaycan halkını cehaletten kurtarmak ve modern bir toplum yapısına kavuşturmaktı. Bu amaçla hem kız hem erkek çocuklarının eğitimine destek olmuş, okullar açtırmış, basın-yayın alanında yatırımlar yapmış, yurt içinde ve dışında burslarla yüzlerce öğrenciyi desteklemiştir (Əliyeva, 2022). Bu önemli projeye imza atan isim ise Heydər Əliyev Vəqfi'nin Başkan Yardımcısı ve Bakü Medya Merkezi'nin direktörü Arzu Aliyeva'dır. Arzu Aliyeva, daha önce gerçekleştirdiği birçok kültürel ve tarihî projeye tanınmakta olup, Tağıyev'in hayatını konu alan bu filmle de Azerbaycan sinema tarihine değerli bir katkı sunmaktadır. Proje, Tağıyev'in yaşamını, topluma olan etkisini ve modern

Azerbaycan'ın temel taşlarına olan katkılarını sinemanın diliyle aktararak, özellikle genç kuşaklara tarihsel bir vizyon kazandırmayı hedeflemektedir. Film, sadece bireysel bir başarı hikâyesini değil, aynı zamanda Azerbaycan'ın çetin siyasi, toplumsal ve kültürel dönüşüm sürecini de ele almaktadır. Bu yönüyle eser, kültürel mirasın korunması ve tanıtılması açısından da büyük önem taşımaktadır (*Əliyeva, 2022; Qasımzadə, 2007*). Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in hayatı üzerinden sunulan bu görsel anlatı, hem geçmişini anlama hem de geleceği şekillendirme açısından eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Film, Azerbaycan halkının hafızasında önemli bir yer edinecek; tarihî gerçeklikleri sinematografik bir estetikle buluşturarak, ulusal ruhun yeniden canlandırılmasına katkı sağlayacaktır.

Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in Hayatı Beyaz Perdede: Bir Mirasın İzinde

Azerbaycan'ın unutulmaz hayırseveri, iş insanı ve milli düşünce öncüsü Hacı Zeynalabdin Tağıyev'in hayatı sinema aracılığıyla geniş kitlelere aktarılıyor. Birkaç bölümden oluşan bu kapsamlı film projesi, Tağıyev'in yaşamının farklı evrelerini derinlemesine işleyerek, onu yalnızca tarih kitaplarından değil, sinema diliyle de gelecek nesillere tanıtmayı amaçlıyor. Film projesi birkaç bölümden oluşmakta ve her bir bölüm Tağıyev'in hayatındaki önemli dönemleri konu edinmektedir. İlk bölümü olan “**Tağıyev: Neft**” 2024 yılında izleyiciyle buluşmuş; ardından “**Tağıyev: Çar**” ve son olarak “**Tağıyev: Sona**” adlı üçüncü bölüm tanıtılmıştır. Bu bölümler sırasıyla Tağıyev'in petrol sektöründeki yükselişini, Çarlık Rusyası dönemindeki faaliyetlerini ve yaşamının son dönemini konu almaktadır. Projenin baş yapımcısı olan **Arzu Aliyeva**, aynı zamanda filmin yaratıcı ve organizasyonel sürecinin de liderliğini üstlenmektedir. Yapım, **Heydar Aliyev Vakfı**, **Azerbaycan Kültür Bakanlığı**, **ARKA Media** ve çeşitli destekçi kurumların iş birliğiyle hayata geçirilmektedir.

Film; hem belgesel hem de dramatik öğeler içeren hibrit bir yapıya sahiptir. Tarihî gerçeklere dayanan sahnelerle dönemin ruhu, etkileyici sinematografiyle izleyiciye aktarılmaktadır. Gerçek olaylar ve arşiv belgeleri esas alınarak hazırlanan senaryolar sayesinde film, tarihsel doğruluğunu korurken aynı zamanda sinema estetiğini de yakalamaktadır.

Tağıyev Mirası ve Kültürel Kimlik

Bu yapım, yalnızca bir biyografi değil, aynı zamanda Azerbaycan'ın ulusal tarih bilincinin güçlenmesine katkı sağlayan kültürel bir projedir. Arzu Aliyeva'ya göre Hacı Zeynalabdin Tağıyev, geçmişin sıradan bir figürü değil, bugünün genç kuşakları için ilham veren, evrensel değerleri temsil eden bir simgedir. Film, özellikle **hayırseverlik, eğitim, toplumsal sorumluluk** ve **milli kimlik** temalarını öne çıkararak, izleyicide hem tarihî hem de duygusal bir etki bırakmayı hedeflemektedir. Projenin yalnızca Azerbaycan'da değil, uluslararası sinema festivallerinde de gösterilmesi planlanmaktadır. Bu sayede yalnızca Tağıyev'in şahsiyeti değil, aynı zamanda Azerbaycan'ın tarihsel ve kültürel mirası da dünya kamuoyuna tanıtılacaktır. Arzu Aliyeva'nın liderliğinde hazırlanan bu yapım, geçmişle bugün arasında köprü kuran, eğitim ve kültür alanında ilham verici bir örnek olmayı sürdürüyor.

“**Tağıyev: Neft**” filminin başrolünde **Parviz Mamedrzaev**, Hacı Zeynalabdin Tağıyev karakterini başarıyla canlandırıyor. Ayrıca, Tağıyev'in gençlik yıllarını ise **Qurban Ismayilov** üstleniyor. Bu iki performans, karakterin hayat yolculuğunu sahici ve etkileyici bir şekilde izleyiciye aktarıyor. Yapım ekibinde güçlü isimler yer alıyor. **Arzu Aliyeva** ve **Orman Aliyev** filmin yapımcıları arasında bulunurken, yönetmen koltuğunda deneyimli isim **Zaur Gasımlı** oturuyor. Görüntü yönetmenliğini **Vladimir Artemyev**, sanat yönetmenliğini

Sebuhi Atababayev, kostüm tasarımlarını ise dönemin ruhunu yansıtan detaylarla **Vüsal Rahim** üstlenmiş durumda.

Dev Prodüksiyon ve Mekân Zenginliği

Film, prodüksiyon ölçeği bakımından da oldukça iddialı. Yaklaşık **70'in üzerinde farklı mekânda** çekimler gerçekleştirilmiş. Yapım süreci ise **136 çekim günü olmak üzere toplamda bir yıl** sürmüş. Tarihî detaylara büyük önem verilen bu süreçte, yaklaşık **2.500 kişilik dev bir ekip** görev almış.

Film için **300'den fazla dekor** özel olarak hazırlanmış ve dönemin atmosferini yansıtacak kostüm ile aksesuarlar için **özelleştirilmiş atölyeler** kurulmuş. Tüm bu çalışmalar, izleyiciye yalnızca bir sinema deneyimi değil, aynı zamanda tarihin canlandırıldığı sahici bir yolculuk sunmayı hedefliyor.

Prestijli Gala ve Oscar Yolculuğu

Filmin gala gösterimi ve tanıtım etkinlikleri, Azerbaycan'ın simge yapılarından biri olan **Haydar Aliyev Merkezi** gibi prestijli mekânlarda gerçekleştirilmiş. Bu etkinliklerde hem yerel izleyiciler hem de kültürel ve sanatsal çevrelerden önemli isimler yer almıştır. Öte yandan, **“Tağıyev: Neft”** filmi Azerbaycan sinemasının uluslararası alandaki temsil gücünü de artırıyor. Film, 2025 yılı itibarıyla **98. Akademi Ödülleri'ne “En İyi Uluslararası Film” kategorisinde** Azerbaycan'ın aday adayı olarak gönderildi. Bu gelişme, Azerbaycan sinemasının tarihi karakterleri merkezine alan yapımlar üzerinden global sahneye çıkma vizyonunu yansıtıyor.

Yeni Başarılar Yolda

Artık **Oscar'a aday** olan bu büyük yapımın ardındaki ekip başta **Arzu Aliyeva** olmak üzere önemli bir takdiri hak ediyor. **“Tağıyev: Neft”** yalnızca bir film değil, aynı zamanda kültürel kimliğin, tarih bilincinin ve sinema sanatının birleştiği örnek bir projedir. Filmin gelecekteki yeni bölümlerini ve uluslararası başarısını heyecanla bekliyoruz.

Başarılar dileriz!

Əliyeva, A. (2022). Hacı Zeynalabdin Tağıyev: Məsənətlıq ənənələrinin banisi. *Bakı: Təhsil Nəşriyyatı*.

Qasımzadə, M. (2007). Osmanlı dövlətçiliyi və Məşrutıyyət təcrübəsi. *Bakı: Elm*.

1.Foto: <https://teleqraf.az/news/medeniyyet/498496.htm>

2.Foto: <https://kulis.az/xeber/kino/tagiyev-neft-bedii-filminin-premyerasi-oldu-56763>

3.Foto :<https://kulis.az/xeber/kino/tagiyev-neft-bedii-filminin-premyerasi-oldu-56763>

Güneş Yılmaz

birGüneş Dergisi

E-Mail: dergigunes@gmail.com

gunes_dergi

gunesdergi.com

Türkiye 2025